

SALA DE
LECTURĂ

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Ne

Localitate:
DEVA
2
LUCEAFARUL

Luceafarul

de dimineață

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 15 (887), Miercuri, 20 mai 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

**Fragmente din năstrușnica
istorie a lumii de gabriel chifu
trăită și tot de el povestită**

Desen de Gheorghe IACOB

DAN CRISTEA:

**Între viață
și moarte**

ADRIAN G. ROMILA:

**Eminescu,
epistolar**

HORIA GÂRBEA:

**Eseuri la zi:
Caragiale
for ever
și Spiru Haret
pe Lună**

MIRCEA GHIȚULESCU:

**Evenimentele
lunii mai:
festCO**

ANA-MARIA NISTOR:

**Farmecul
desuet al
Eurovisionului**

DELIA COJOCARIU:

**Raport
despre mine**

DARTS

**Ale tinereții
valuri...**

În numărul viitor:

Un interviu cu Doru MAREȘ

519484891540011

15

Revista revistelor

Cacofonia salvează ortodoxia. PoteCA CĂTre biserică și măturătorii ei

TIMPUL

Din TIMPUL ieșean se pot reține în numărul curent, 4 din 2009, multe articole interesante și mai ales dedicate unor teme inedite. Timpul e mai mult o revistă de dezbateri decât una convențional literară cu accent pe cronici și recenzii la cărți și evenimente culturale. Acest lucru o singularizează. Dintre toate consemnările impresionează, în mod special, cea a lui Mihail Vakulovski despre expulzarea fratelui său Alexandru, care nu a reușit timp de patru ani să obțină cetățenia română, fiind român de multe generații. Asta, în timp ce fiii altor nații se fac români în câteva zile, iar, dacă există un interes, de exemplu, în cazul unui fotbalist bun pentru națională, în câteva ore. Nu e clar ce n-a făcut Alexandru Vakulovski, probabil a avut orgoliul să nu dea șpagă sau a neglijat să apeleze la anumite relații, pe care, în mod sigur, le avea. Cazul său e trist, desigur, și dezonorant pentru România, care face caz de patriotism și nu îi strânge pe cei care îi aparțin, ba îi și izgonește. Totuși, impresia rămâne: trebuie să fie și (alt)ceva la mijloc. Altfel, articolul de un sobru patetism al lui Mihail Vakulovski impresionează.

ARGES

ARGES publică în numărul 4 din 2009 multă poezie, din care distingem trei poeme de Marta Petreu, însoțite de un interviu al cunoscutei scriitoare, realizat de Dumitru Augustin Doman, și un articol despre „Drama alienării femeii în opera Martei Petreu”, semnat de Mircea Bârsilă, coleg de generație cu autoarea „Cărții mâniei”. Cele patru pagini dau greutate unui număr de revistă care nu duce lipsă de materiale atractive. O pagină de poezie mai are Victoria Milescu, iar alți poeți împart și ei câteva pagini bune. Proză semnează Nichita Danilov, iar Luca

Pițu scrie despre felul în care erau reflectate în documentele securității revistele studențești. O secțiune destul de însemnată ca întindere este dedicată momentului dureros al dispariției premature a criticului Al. Th. Ionescu, cronicar literar al revistei Argeș și unul dintre cei mai îndrăgiți scriitori piteșteni. Argeș consemnează apariția recentă, cu prilejul Tîrgului de carte de la Budapesta, a versiunii în maghiară a romanului „Venea din timpul diez” de Bogdan Suceavă, unul dintre cele mai bune de după 1990 și între cele ce au detonat explozia de proză nouă românească în prima serie de gen a Editurii Polirom. Ștefan Ion Ghilimescu realizează o lungă cronică la volumul de „Sinteze critice” al profesorului Nicolae Oprea, justificată de importanța acestui volum, în care criticul se referă la 25 de autori români, de la Macedonski la Gh. Schwartz. Leo Butnaru încheie cu pagini de jurnal cele 36 de pagini ale unui număr substanțial. Trebuie să recunoaștem că, în ele, Argeș are, la această ediție, multe texte de citit integral și foarte puțină „umplutură”.

EDITOR UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMANIA ANUL CXLII
CONVORBIRI LITERARE
REVISTA FONDATĂ DE SOCIETATEA JUNTEI DIN IASI, LA 1 MARTIE 1967

Continuă în CONVORBIRI LITERARE, nr. 4 din aprilie 2009, ancheta despre Istoriile literare recente. Răspund acum Adrian Alui Gheorghe și Mircea Muthu. Primul are un punct de vedere în general echilibrat, trecînd la ironii doar cînd se referă la Istoria... lui Alex Ștefănescu, una din care opera sa lipsește. La Nicolae Manolescu, în a cărui Istorie critică figurează, se referă mult mai nuanțat. Mircea Muthu este, în general, reținut și didactic, abordează fără patimă subiectul. Continuă și serialul „Direcții în literatura română după 1990”, de Bogdan Crețu, în care autorul atribuie în mod cu totul greșit înființarea revistei Prostituația (și) poezilor Mihail Gălățanu și Lucian Vasilescu, ce nu au scris nici un

rînd în numita publicație și nici nu se stabiliseră în București în perioada apariției sale (aprilie 1991-februarie 1992). Au ei, Gălățanu și Vasilescu, păcate, dar nu și pe acesta. Un proces de calomnie împotriva lui Bogdan Crețu le-ar aduce, poate, bani frumoși.

Un material demn de a fi citit în Convorbiri, că nu apare chiar zilnic așa ceva, este interviul foarte lung cu Dan Puric, obținut de Vasilica Oncioaia (?), care pune întrebări cu introduceri ample și primește răspunsuri firosoase, înțesate cu parabole, de la „Mimul care a deschis gura”. În opinia histrionului ce nu se mai oprește (după ce a deschis gura) din scris și din vorbit, Bucureștiul este, și intelectual, o Sodoma. Capitala este „amorțită” și mediul intelectual de aici nu face decât să „anestezieze” conștiințele, împiedicînd relația genuină a poporului cu Dumnezeu. Preferabilă e situația copilului de țaran care „fuge după o capră” și care va reacționa corect în fața epifaniei cîta vreme studentul de Capitală „e mutilat” de „ateismul oligofren”. Noul val din cinematografia noastră e format din „oligofreni” și „mămuțe”, din niște „stupizi” și „oribili” premiați (la Cannes etc.) de „alți oribili”. În timp ce lui, lui Puric, i-ar fi spus Grigore Vieru: „Frate Mihai...” - căci îl juca pe Eminescu - „...la Eminescu abia se ajunge” (și alte platitudini). Fratele Dan Puric și intervievatoarea lui citează tot felul de fețe bisericești gen Ghelasie de la Frăsinei, ca și cum ar fi vorba de autorități supreme și bine cunoscute cititorilor. Dar „poteca către biserică”, (superbă cacofonie a interlocutoarei îngenușe de admirație față de Puric), nu se mătură ușor de către noul Mesia, cel care și-a asumat funcția de „măturător” al ei și care ne anunță profetic: „Vor veni oameni!”. Desigur, s-ar putea să vină oameni. Ei ar putea să fie îmbrăcați în alb și să coboare din niște mașini prevăzute cu cruce roșii, cu lumini albastre și să-i conducă pe convorbitorii noștri într-un Paradis de odihnă și răcoare. (Hipo)

Calendar

20.05.1926 - Virgil Sorin
20.05.1930 - Geo Șerban
20.05.1959 - Ion Marcel Fandarac
21.05.1932 - Ileana Vulpescu
22.05.1926 - Maya Belciu
22.05.1935 - Romulus Lal
22.05.1942 - Vasile Andru
22.05.1949 - Mihai Bărbulescu
23.05.1936 - Valeriu Mihăilă

24.05.1924 - Antoaneta Ralian
24.05.1954 - Florin Iaru
25.05.1933 - Eugen Simion
26.05.1916 - Vintilă Corbu
26.05.1917 - Mariana Șora
26.05.1929 - Nicolae Holban
26.05.1943 - Liviu Grăsoiu
26.05.1939 - Sergiu Celac
26.05.1941 - Doina Chisăliță Talaz

Luceafărul
de dimineață

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Apare cu sprijinul

TEHNOLOGICA RADION

Str. Dimbovita nr. 59-61

Telefon: 0372.118.300

Fax: 0372.118.330

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:

HORIA GÂRBEA
BOGDAN GHIU
SORIN LAVRIC
IOLANDA MALAMEN
STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:

RADU F. ALEXANDRU, GABRIEL CHIFU,
LIVIU CIOCĂRLIE, TRAIAN T. COȘOVEI,
MIHAI ȘORA, CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Coordonator pre-press: IOANA BACALU
Administrație, difuzare: EUGEN CRÎȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldedimineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile LUCEAFĂRULUI
DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției:
Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar
în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:

Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica Poșta redacției vor purta pe plic
mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi cumpărată de la
chioscurile RODIPET din București și din țară. În București mai
poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii.
De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română;
număr de catalog: 19379
Persoană de contact: Cristi Cristescu; tel.: 0724.285.595

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu
răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru
conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de
opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale
aparține autorilor articolelor.

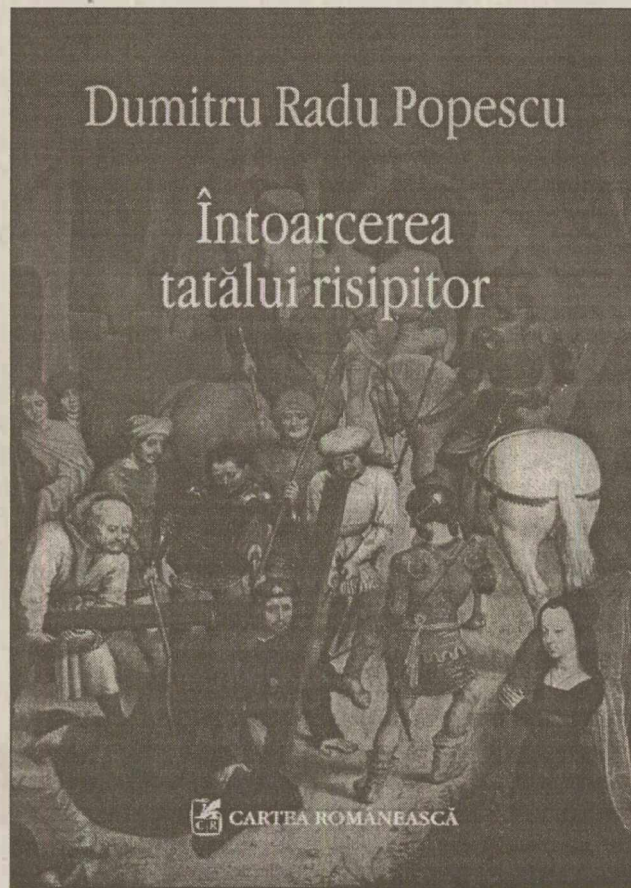
Între viață și moarte

Întoarcerea tatălui risipitor ne arată multe asemănări, de la construcție la detaliu, cu romanele și prozele mai vechi ale lui D.R. Popescu. În esență, romanul recent, la fel ca și altele ale autorului, ne oferă imaginea unei lumi nebune, isterizate și scoase din țâțâni, „lume bolnavă în care nu se respectă nicio lege“. Ceea ce se schimbă însă față de trecut este etiologia bolii de care suferă această lume. Pentru că, dacă în prozele de dinainte de '89, motivul răsturnării ordinii firești, tradiționale, a lucrurilor trebuia căutat în politic sau în crima de inspirație bolșevică, în noua compoziție, factorul determinant al crizei prin care trec oamenii e banul, „pecetea lumii actuale“, cum scrie romancierul, „cheia lumii moderne“. Așadar, pe lângă alte trăsături pe care le poartă, cartea o dezvoltă și pe aceea de a fi un pamflet ce-și găsește obiectul în „nebulnia îmbogățitorilor după zisa revoluție“ (sau „noii baștani ai revoluției șterpelite“). Modelul romanului nu este totuși cel al realismului clasic, căci universul lui D. R. Popescu, dominat de interogații privind adevărul, falsitatea, problema răului, moartea și frica, trăiește, după cum se știe, din îngemănarea inepuizabilă a realității cu visul, cu grotescul, cu perspectiva fantastică.

Prozatorul își alege ca loc al acțiunii, cum procedează îndeobște în romanele sale, o localitate neînsemnată, aflată dincolo de lume (satul Cioromârda), dar care, prin întâmplările desfășurate aici timp de o zi, se transformă, într-un fel, într-un mic centru al lumii. Cioromârda a devenit un „sat de copii, babe și moși“, căci majoritatea locuitorilor săi, atât bărbați, cât și femei, au plecat la muncă în Spania (la cules de căpșuni) sau în Italia. Printre cei care au plecat din sat se află și Paraschiv, care a ales să se înroleze în armată și să fie astfel trimis să lupte departe de țară, pe un pământ străin. Locuitorii din sat sunt înșiișiți că Paraschiv a fost omorât și că trupul său, pus într-un sicriu învelit în drapelul național, va fi adus în locul de baștină pentru a fi înmormântat cu mari onoruri militare. Această moarte, în aparență „eroică“, precum și toate întâmplările care se petrec în jurul înmormântării, furnizează unul din firele principale ale acțiunii. Al doilea fir e legat de personajul Irinei, mama care e acuzată de polițistul din sat că și-ar fi ucis fiul sugar, pentru a acoperi o relație adulteră pe care ar fi avut-o cu Paraschiv, Irina fiind măritată cu un pădurar care a luat și el calea Spaniei. Nimeni nu dovedește pruncuciderea, dar, pe de altă parte, Irina nici nu poate să-și groape copilul, astfel că, purtându-l pe acesta în brațe, împreună cu fiica mai mare, e nevoită să meargă zeci de kilometri, la morga din oraș, pentru a lămuri lucrurile. Este o călătorie în același timp simbolică, de o perseverență și ardoare aproape mistică, suportată pe o vreme de secetă cumplită, ca-ntr-un deșert, un drum chinuitor al suferinței și al speranței (poate trezi, pe alocuri, amintirea personajului Lena Grove din *Lumină de august*), pus în puternic contrast cu alaiul de mascaradă care însoțește sicriul soldatului Paraschiv, prezumtivul tată al copilului.

În romanul lui D. R. Popescu, așa cum suntem obișnuiți și din alte scrieri ale sale, personajele sunt bizare, ciudate, extravagante, de multe ori aflate la limita foarte îngustă dintre rațional și irațional, dintre normal și paranormal, dintre real și fantastic. Oamenii văd și aud răluciri, trăiesc în vise ori în deliruri. Motivul moroiului, al strigoii, al umbrei sau al duhului justițiar operează și aici, la fel cum se întâmplă aproape în întreg universul imaginar al prozatorului. Crezut a fi în sicriu, personajul Paraschiv e astfel prezent, ca o umbră, mai în tot romanul. Este nu omul fără umbră, ci umbra fără om care trăiește printre oameni. Un dublu, o prezență-absență, cum se exprimă despre el un personaj, cineva care nu poate fi fixat pentru că se află între: „mereu prea tânăr, nerezultat prea bătrân, mereu între vârste, mereu în viață, nerezultat în moarte, mereu între una și alta“. De altfel, personajele lui D.R. Popescu se caracterizează, în bună măsură, atât prin „vocile“ lor, cât, mai ales, prin ceea ce pun alții despre ele. Este un exemplu din cele multe care orbesc despre perspectivismul cu care lucrează romancierul, care, în plus, păstrează întotdeauna o mare doză de ambiguitate în legătură cu personajele sale și cu aptele acestora. Din perspectiva unora (mai cu seamă a

autorităților militare), Paraschiv, de pildă, ar trebui să fie văzut ca „erou“, un fel de „Don Quijote, care, cu o mare candoare a plecat pe front, mizând pe realitatea imaginației sale infantile că războiul e sfânt“. Alții cred că a murit pentru bani, ca un lefegiu al războiului. O opinie diferită au, de asemenea, cei care socot că „înșelat și trimis la moarte“, ar fi revenit ca umbră să se răzbune pe generalii care îi stricaseră viața. Mai sunt și unii care afirmă că: „S-a dus la dracu-n praznic, precum un tată risipitor, fără rațiune!“ În fine, unui personaj din roman, Vinerica Simionescu, poreclită și Pytia din Cioromârda, i se pare că-l aude pe Paraschiv spunând: „Doamne,

Dumitru Radu Popescu, *Întoarcerea tatălui risipitor*, Editura Cartea Românească, 2008, 578 de pagini

ajută-mă să-mi dau viața pentru un nevinovat, să fac schimb cu moartea lui, și dă-mi puterea... să-i toc pe cei vinovați“. La fel, despre moartea lui, unii cred că ar fi murit în post de un glonț tras în cap, alții zic că s-ar fi sinucis, ca să simtă puterea libertății.

D. R. Popescu rămâne un maestru în ce privește crearea personajelor bizare, dintre care unele sunt pictate cu tușul vitriolant al pamfletului. O Filofteia Năsturel, care, în tinerețe cântase și jucase teatru la Casa de Cultură a fabricii de mobilă, ajunge, după ce trecuse și printr-o mănăstire, să umble înconjurată de o ceată de ecologiste și să lupte pentru drepturile femeilor din China și pentru soarta bătrânilor părăsiți de societate. Un sătean, Rusalim Fălcosu, nu se bărbiește cu lunile, așteptând să moară nebărbierit și să intre în pământ cu barbă de sfânt. Alt om din sat, Șeitan (Diavolul) e convins că „doar dracul mai poate schimba lumea - și doar el mai poate aduce binele pe pământ“. Șeitan, aproape orb, bate toba prin sat, „bucuros că poate spune ce vrea când vrea, măscări și nespuse“. Un general, Ghearăntoarsă (numele mai apare la D. R. Popescu!), care ține discursul funebru la mormântul „eroului“ și despre care se spune că și-ar fi împușcat prietenul de familie la o vânătoare, e un soi de Hopa-Mitică, aranjându-se ca tot timpul să cadă în picioare. Polițaiul din Cioromârda, Ioana Păsulii, supectează pe toată lumea că este amestecată în moartea soldatului Paraschiv și a pruncului Ionel. Profesorul Zeze Puțintelea moare în buda ecologică din cimitir în timp ce citește versurile despre „visul“ lui Agamemnon din *Iliada*. Moartea lui se presupune totuși că ar fi fost o crimă. Doi tineri, Gicu și Gica, sunt socotiți „infractori sexuali“, pentru că „s-au dat la precurvie în spații publice, în Castelul de vână-

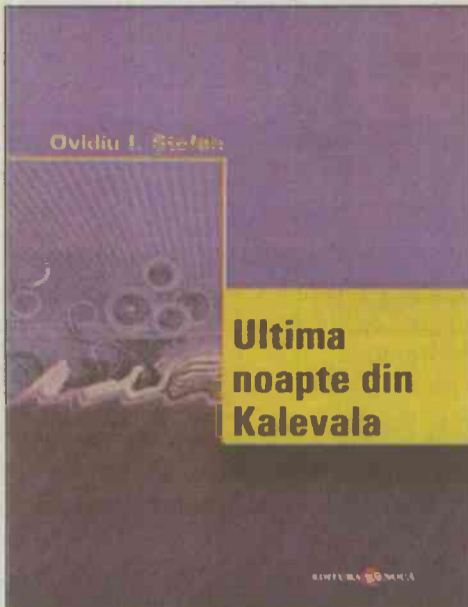
toare, sub privirile uluite ale sfinților bisericii ortodoxe“. În simbolistica romanului, care e și una a salvării, acest cuplu extravagant de Adam și Eva ar aduce „boarea de lumini a vieții fără opreliști“.

Există și un personaj (doctorul autopsier Sebastian Tufiș) care joacă rolul „raisonneur“-ului poetic în acest roman, de altfel, plin de discuții, referințe și citate din opere literare sau filosofice. Pasionat de filme pe care ar dori să le facă, doctorul speră să descopere „taina unor adevăruri“ prin arta cinematografică. Personajul preconizează astfel filmul ca o oglindă convexă, ceva care „desfigurează istoria împăunată, restabilind adevărul“. Aceste „oglinzi convexe“, care ne-ar ajuta să diferențiem tragedia de farsă, pot surprinde „și... infinitul, fantomele, întâmplările paranormale“. Romanul n-ar mai fi simpla „oglinză“ de care vorbește Stendhal, ci o „oglinză convexă“, excrescență și deformatoare. Jocul de oglinzi, prezent copios în roman ca autoreferențialitate, constituie deopotrivă o practică în compoziția epică. Cum aminteam, personajele sunt văzute din mai multe unghiuri. Tot doctorul Tufiș consideră că „oglinzirea cea mai adecvată a zilei de azi“ se poate obține prin „narațiunea browniană“ ori „romanul brownian“ care ar fi produsul unor „energii aleatorii“ sau care par aleatorii. Nu altă impresie, decât cea de mișcare browniană, oscilatorie, neregulată, rod oarecum al întâmplării produce și construcția romanului. Acesta e făcut din capitole de mărime diferite (unele ar putea lipsi fără nicio consecință asupra coerenței întregului), răsărind dintr-o ordine sinuoasă a nepremeditatului, a inspirației de moment, a colportării știrilor și faptelor diverse, a anecdotelor și picanteriilor, a extravaganțelor comportamentale.

Pusă sub semnul stării de criză cosmică (seceta teribilă care înnebunește oameni și animale, care omoară vitele și otrăvește natura, capitolele extraordinare prin viziunile fantastice despre ciorile care cad moarte din cer sau despre berzele nebune care cotropesc localitatea), narațiunea lui D. R. Popescu se sfârșește cu tabloul apocaliptic al potopului care dă un alt sens înmormântării soldatului Paraschiv. Printre rafale de ploaie și vânt, printre fulgere și trăznete, lumea fuge îngrozită, uitând în dezordine de orice ceremonial și chiar de sicriul care plutește pe apa din groapă. Romanul se termină cu două mari surprize, ale morții și ale învierii. Scenele din cimitir, parodice, sunt văzute și relatate de doi puștani, Mitică și Costică, elevi de școală primară, care se uită din turnul bisericii cu un binoclu șterpelit de la Șeitan. Băieții se îmbătasă între timp, bând din vinul de împărtașanie și simțind „într-adevăr, că în el se afla tăria dumnezeiască de a vedea și auzi tot ce se petrecea în cer și pe pământ, între viață și moarte, în vise, și chiar la popota militară, după ce adorm generalii!“

A doua scenă, cea a învierii, e relatată pe alt ton, sobru și solemn, cu unele inflexiuni biblice de naratorul omniscient, la persoana a treia: „Și atunci ușa cea de metal de la intrare se clinti din balamale, pocnind, izbită de vânt și de o ploaie gălăgioasă, fulgerele fulgerară, trăsând prin cer și pe pământ, un aer răcoros pătrunse înăuntru - și se auzi un scâncet de copil... și Irina văzu cum ochii lui Ionel se umplură de lacrimi, ca și cum ar fi avut dureri de burtă!... Și văzu și Sanda lacrimile, și doctorul Sebastian, și haidamacii!... Și când furtuna rupse norii, și cerul, în fulgere și trăsnete, o rază albă veni dinspre soarele răsărit cu grabire mare printre beznele vijeliei și se auzi iarăși un scâncet - și toți priviră spre Ionel, ce se ridicase în capul oaselor, zâmbind, și făcând să țâșnească din puțolica lui, cu mare putere, un arc lichid, limpede - care de obicei se numește pișat de copil!“

Viața care învinge, într-un mod chiar batjocoritor de simplu și nesofisticat, este imaginea care rămâne din acest roman al confruntării dintre existență și moarte, roman simbolic, pe alocuri detectivistic, pe alocuri satiric și parodic, hrănindu-se din tot ce mișcă din punctul de vedere al informației, narațiune browniană, speculând și mizând pe aleatoriu, potrivit definiției autorului său. Un roman, în plus, care poartă indubitabil semnătura de neconfundat a lui Dumitru Radu Popescu.

UN ROMANTIC POSTMODERN

TRAIAN T. COȘOVEI

Asociației Scriitorilor București, cu o prefață semnată de Cornelia Maria Savu, adună în paginile ei sentimentul unui dezgust superior, dublat de o acută dorință de întoarcere la niște sentimente primordiale, pe care poetul le regăsește în teritoriile arctice... care sunt deopotrivă ale sufletului (în carnalitatea lui păcătoasă), dar și ale spiritului: însufletitor și purificator: „*E o noapte de gală și nimeni nu doarme/ Ascultând fulgii de nea spunând povești/ Diluvii de zăpadă înapoi și înainte/ Te caut lângă mine, dar știu că nu ești/ E-un decor de mucava ca dintr-un teatru ieftin/ Un clovn dansează pe străzi/ Zborul păsărilor ni se frânge în suflet/ Mă gândesc la miturile de demult./ Așteptând zorii.*”

În plină confuzie de idei sociale, politice, economice, literatura pare să aibă darul tămăduirii (sufletești), aidoma unui balsam. Mai mult, importanți oameni de cultură, lideri și vectori de opinie risipesc timp și „bani pe timbre” pentru a justifica – pe bună dreptate – supremația cărților tipărite pe suport de hârtie față de dictatura IT-ului.

În această atmosferă de re-scufundare (subiect de cinematecă) a ultimului Titanic, apar și oameni ce interpretează la toate instrumentele tema unei lumi interioare pe care, de multe ori, imprudent, ne grăbim să o numim suflet. Într-o goană a metroului postmodernist agresiv și vitriolant, Ovidiu I. Ștefan publică o carte de versuri în răspăr cu tentațiile vremurilor. Autorul se află – după cinci apariții editoriale – la vremea unui bilanț poetic. Cartea lui Ovidiu I. Ștefan, „*Ultima noapte din Kalevala*”, Editura Nouă, 2009, apărută cu sprijinul

Ceea ce interesează la Ovidiu I. Ștefan este faptul că, după recente volume de versuri „*Deșert de stele*” și „*Vina de a fi*”, ultimul volum, „*Ultima noapte din Kalevala*”, este o stare de spirit. O stare de spirit a celui ce se scufundă – uneori, imprudent – în abisul propriei conștiințe de sine... și, mai departe, într-un subconștient labirintic, tentacular, întunecat și orbitor deopotrivă: „*Cețoase dimineți, alburii/ Izvorâte din lumea nopților/ Prinse de obezile cărului divin/ Cântați-mă cu dragostea/ De purpură a vieții/ Luați-mă pe spatele/ Vulturului zărilor/ Și duceți-mă spre misterele albe ale*

Cercului Polar./ Găsiți-mi sufletul/ Rătăcitor în cele patru vânturi/ Și puneți-mi-l în mâini/ Să-l văd./ E oare strălucitor?/ E alb cum mi-a fost dat?/ E lacrimă sau e numai foc?/ E zbor sau e tristețe?.”

Chiar titlul cărții trimite spre tărâmurile arctice ale cerebralității. Cu toate că aluzia este pur culturală, se cuvine să amintim că epopeea *Kalevala*, structurată pe 50 de cânturi, evocă un erou legendar, un uriaș, ai cărui doisprezece fii pleacă pe un drum inițiativ pentru a cuceri inima (și averea, am spune noi, epigonii) prea frumoasei fecioare Pohiola. Viteji precum Vainämöine, Ilmarinen ori Lemminkäinen se luptă cu toate stihile nordului, cu vrăjitoarele tărâmurilor înghețate – așa cum aflăm din prima talmăcire datorată lui Barbu Brezianu (publicată în 1942).

În anul 2009, cartea lui Ovidiu I. Ștefan se distinge prin cavalerismul metaforei, infanteria ironiei superioare și artileria grea a sentimentului arctic (cerebralizant)... Ipostazele erotice sunt cenzurate de caligrafia intelectuală în spiritul camilpêtrescian: „*De la tine/ Nu am păstrat decât o lacrimă./ Diamant brut./ Bob de sidef./ Când vreau să-mi aduc aminte/ De tine/ O pun pe inimă/ Și ea se multiplică/ Devenind o ploaie de lacrimi./ Atunci mă uit prin ele/ Și-ți văd chipul/ Estompat de vreme/*

Estompat de lacrimi/ Proaspăt și strălucitor./ Pierdut./ Pentru vecie, pentru vecie.”

Comentând – într-o pertinentă prefață – versurile din acest volum, Cornelia Maria Savu făcea următoarea observație: „*În descendență bacoviană, cu lecția expresionismului bine stăpânită, Ovidiu I. Ștefan e atent la mișcările inimii, dar și la transformările peisajului socio-moral care îl inspiră și îi nutrește imageria neoromantică, bine pusă în valoare în poemele *Ultimei nopți din Kalevala*. Atmosfera lirică predilectă e aceea hibernală, boreală, în care mai sunt detectabile urmele epopeii, ale unor mari avânturi cosmogonice, sublimare în iubire, în pasiunea care mocnește sub ghețuri.*”

La o primă lectură, „*Ultima noapte din Kalevala*” ar putea părea un imens insectar de sentimente strivite între crevasele unui teritoriu hibernal, „inaccesibil. Meritul și noblețea discursului poetic al lui Ovidiu I. Ștefan vin din delicatețea caligrafiei cu care descoperă și re-descoperă mereu filonul sentimentului, izvorul tămăduitor al iubirii: „*Ne căutam poate zeci de ani/ Și când ne găsim, iubito/ Ne sărutăm cu disperare, cu foame de timp/ Iar îngerii din țării ne recită/ Viermele biruitor al lui Poe/ Cocorii pleacă în fiecare toamnă/ Preciși ca nisipul/ Dintr-o clepsidră care măsoară clipele, zilele, anii/ Și încetul cu încetul/ După câteva săruturi și revelioane/ Ne întrebăm unde e copilăria/ Cu inocența dulce și caldă/ Apoi unde s-a dus tinerețea/ Cu iubirile ei nebune șiperate.*”

Deopotrivă încifrat și deschis, aidoma unui jurnal existențial, volumul lui Ovidiu I. Ștefan face dovada unei experiențe poetice în care viața și literatura sunt trăite cu viteza intensității. ◀

Speologia în țările calde

FELIX NICOLAU

Maxim Crocer mizează inteligent pe elementele paratextuale: titlu și copertă. *Cavitatea* (Editura Indigo, Cluj, 2008) are pe coperta întâi un montaj după Eric Fischl, reprezentând o femeie goală, cu picioarele în tavan și desfăcute în fața unui june îmbrăcat, holbându-se tensionat ca un arc, de pe o masă pe care mai este un bol cu fructe. Fața femeii este crispată ca într-un orgasm intens. Lumina care pătrunde prin jaluzele pare că taie nudul în felii mici, ca pe o franzelă.

Cum treci de copertă, intri într-un roman eseistic, care nu mai pare șocant. „*Mi-este greu să spun pe șleau ce este cavitatea, dar cei care își visează uneori organele sexuale tăiate pricep, probabil, la ce mă gândesc.*” Cum nu am pleșca unor vise de soiul cu pricina, am continuat lectura plin de speranță. Câteva rânduri mai jos, mă simt și mai refuzat: „*Mi s-a întâmplat, uneori, să percep o simplă atingere ca pe un act genezic, de aici o comuniune suprarealistă cu tot felul de piei: grele, adipoase ori delicate, volatile.*” Stai! Aici e vorba de un scriitor deștept! Iute să-mi bag picioarele într-un lighean cu apă gheață.

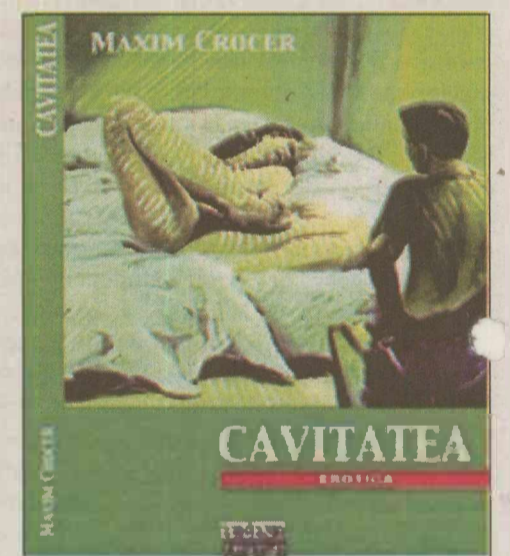
Autorul este excepțional pe porțiuni mărunte, când reușește formulări poetice ferice, susținute și de finețea analogiilor: „*Pielea este o odaie, iar atingerea este fap-tura care intră în acea odaie ca să locuiască o vreme.*” Constatările sunt, adesea, surprinzătoare și urcă din suprarealism spre expresionism: „*Orice cavitate provoacă o formă de isterie: uneori, isteria aceas-ta tactilă se materializează într-un strigăt*

scurt, alteori într-o liniște prelungită.” Câteodată sunt neinteresante și vizează doar formularea frumoasă sau sofisticată.

Este greu ceea ce-și propune Maxim Crocer. Să scrii 120 de pagini despre același subiect și, în plus, să fii absolut original, să nu te bazezi pe citate și paralelisme. Eseistica este, totuși, uneori întreruptă de anecdotică. Un cuplu face sex „*la varice*”, sprijinit de un zid. Bărbatul se retrage politicos și-l invită pe voyeurist să-i pătrundă partenera: „*Ne-am muncit astfel în trei aproape o oră întreagă, zemuindu-ne unii pe alții, cu elasticitatea unor frunțe (sic!) de-abia de acum desăvârșite.*” Dacă savoa-rea trăsănită a verbului „a zemu” este diminuată de comparația diluată, concluzia însă este incitantă și adevărată: „*Era, de fapt, ca și cum i-aș fi posedat pe amândoi, atât pe femeie - principalul corp de frământat și pătruns -, cât și pe bărbat.*” Vulgaritatea este inexistentă, perversiunea este mereu hermeneutizată, oarecum în tradiția instaurată de Ruxandra Cesereanu, aș îndrăzni să zic. Zidul catalizează un erotism vertical. „*Orgasmul este un palimpsest.*” Întâmplările se acumulează și se învârt într-un carusel neverosimil. Ce contează este senzația aromată, juisarea gurmandă: „*era o veșnic doritoare de a fi pătrunsă exclusiv cu limba prin cotloanele sexului său, foarte special, de altfel. Căci nu avea un vagin sărat, ci unul ca un măr verde; avea o fantă răcoritoare, și nu una dogoritoare.*” Efectul scontat nu este intensitatea cu care se trăiește bizareria, ca la Ryū Murakami, ci degustarea diversității sexuale. Și aici

rezidă diferența față de *Dorințele lichide* ale Ruxandrei Cesereanu – pasul în infern făcut fără ezitare. Metafora, însă, este materialul de construcție preferat al clujeviților: „*Limba mea palpa melcișori și stelute de mare și căluți de mare și tot soiul de alte obiecte vaginale relevante.*” Am o neîncredere funciară în uzul obstinat al metaforei în alcătuirea căreia intră compuși tradiționali. Senzația de *déjà-vu*, bat-o vina! Metafora simulează fantezia cu ajutorul unui mecanism complicat. Utilizat greșit, poate conduce la angrenaje monstruoase, incapabile să se pună în mișcare.

Și, cum întâmplările servesc doar ca motorină pentru avansarea eseului, atenția nu merită focalizată asupra lor, ci asupra jaloanelor care constituie reperele ideții. Unul este zemuirea, redată prin inventarierea sucului rezultat prin terciuirea fructelor și legumelor. Altul este știința excitării papilelor gustative. Întrerupând substanța (pseudo)epică cu *Fișe clinice*, naratorul se străduiește să clarifice înțelesurile efectului de cavitate. Nu materia în sine este proslăvită, ci trupescul. Și, ca tot ce este proslăvit, preia atributele sacralității: „*trupul este cerul înstelat!*” Eu aș zice că aici este marele merit al cărții lui Maxim Crocer: privirea tuturor tabuurilor sexuale printr-o prismă care le smulge de sub acuzația de perversiune și mai că le purifică. În vremuri în care shopping-ul e mai excitant decât sexul, iar femeile se îmbracă provocator doar pentru a fi admirate deopotrivă de bărbați și de celelalte femei, dar atât - *nolli me tangere* -, discutarea „anatomiei

underground” poetizează o plăcere pe care o ratăm tot mai des. Luptând să descopere „*noi continente de plăcere hașurate*”, scriitorul face o muncă de apostolat orgasmic. Mesajul de bază este că nu poți ajunge pe „*moșul plăcerii*” dacă nu-ți deschizi mintea și nu înveți cum să-ți folosești corpul. Și, bineînțeles, nu putea lipsi tragerea spuței pe tortul textualismului: „*fiecare dintre noi își are textul său epidermic.*” Și iar înapoi la bunicul Barthes și la texte de plăcere și de desfătare.

Însă eu prefer partea onestă a cărții, acolo unde se schițează o „*economie politică a trupului*” și se vorbește despre plus-valoarea sexuală. Acolo unde autorul se admonestează pentru devierile livrești și, cu umor buchivist, strigă „*înapoi la trup!*”. Livresc, însă, rămâne el tot timpul, deci pervers! Ceea ce nu-i e dat oricui. Pentru că una este să fii obsedat sexual, alta să faci derivații lingvistice și să obții din limba laponă două limbi noi: lapula și lapizda!

Un filozof, așadar, sănătos în sens vechi grecesc și suferind, în cel decadent francez. ◀

Bogdan SUCEAVĂ:

De curând v-ați întors de la Budapesta, unde ați fost invitat de către Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național să participați la Festivalul Internațional al Cărții de la Budapesta, din perioada 23-26 aprilie, și nu oricum, pentru că romanul dvs. *Venea din timpul diez* tocmai a fost tradus în maghiară de Éltető József și a apărut la Editura Noran Könyvkiadó. Cum a fost lansarea și ce surprize plăcute ați avut?

Cea mai plăcută surpriză a fost recepția foarte caldă pe care jurnaliștii și publicul maghiar au făcut-o cărților românești prezentate anul acesta la Festivalul Cărții. În aprilie 2009, cu România ca invitat de onoare, Festivalul Cărții budapestan, în plină criză financiară, a atins recordul de audiență, depășind cei 61.000 de vizitatori, recordul stabilit înainte. La fel ca și la alte manifestări românești, la lansarea romanului meu, care a avut loc pe 25 aprilie, sala a fost plină, iar dialogul dintre mine și scriitorul Parti Nagy Lajos, moderat excelent de Anamaria Pop, a fost relatat cu exactitate de agenția de presă MTI; știrea aceea avea să fie preluată și prelucrată de mai multe publicații, unele alegând să detalieze idei importante ale dialogului nostru, așa cum ar fi analogiile dintre perioadele de tranziție din Ungaria și, respectiv, din România. Sunt multe subiecte de natură istorică asupra cărora intelectualii maghiari și cei români au mult de dialogat, cu un potențial câștig pentru cunoașterea reciprocă și pentru dialogul dintre cele două culturi. Experiențele comune sunt totdeauna un excelent punct de plecare. Trebuie să amintesc aici eforturile editorului cărții mele, dl. Bróssy P. József, care nu doar că s-a luptat cu diplomație și inteligență ca România să fie invitat al acestei ediții a Festivalului Cărții de la Budapesta (așa cum ICR Budapesta a și punctat într-un comunicat de presă), dar a și lucrat extraordinar de mult pentru a mări impactul la public al cărților noastre. Un om generos, de extraordinară viziune, un prieten al literaturii române și al literaturii de calitate, un artizan al dialogului multicultural și un cititor rafinat al ficțiunii care se scrie azi.

Publicul maghiar a rezonat la această carte, iar jurnaliștii au roit în jurul dumneavoastră. Credeți că experiențele asemănătoare și proximitatea geografică dezvoltă mentalități asemănătoare? Un anumit tip de cititori, atrași de unele teme mai mult decât de altele?

Experiența tranziției ne este comună tuturor celor din Estul Europei și aici avem un teren comun de explorare. Cu toții am trecut prin diverse stadii de înțelegere a realității politice, am învățat cât de otrăvitoare sunt ideologiile care au dominat veacul XX și cum arată siajele lor, cu toții am trecut prin experiența descoperirii libertății și a faptului că ea vine cu forme complexe de responsabilitate socială sau economică, a căror înfățișare e total diferită decât ceea ce ne imaginăm înainte de 1989. Asta e foarte important de spus: mare parte a experiențelor noastre esențiale în plan social sau politic sunt similare. Cred că interesul unei părți avizate a publicului din Ungaria pentru unele dintre cărțile românești prezentate acum s-ar putea explica astfel.

Ce v-a atras la lumea literară din Budapesta? Ce v-a oferit ea față de alte spații culturale europene?

Mi-a plăcut enorm impresionantul profesionalism pe care-l regăseai peste tot, de la tehnicienii radio sau tv, de la cei care pregăteau sala pentru lansare și până la realizatorii tv, moderatorii, scriitorii sau criticii. În plus, avem și marele avantaj că în Ungaria există mulți specialiști în literatură care cunosc cultura română la fel de bine ca și noi. În Ungaria se știe foarte bine ce înseamnă Craii de Curtea-Veche a lui Mateiu Caragiale, o carte care în alte culturi nici măcar nu e tradusă (în engleză nu e!). Să ne referim aici și la antologia de proză scurtă românească, publicată tot de Editura Noran cu această ocazie și realizată de un universitar clujean, Jülia Vallasek. E o lucrare amplă, de 760 de pagini, incluzând texte scrise de 36 de autori și la care au lucrat 24 de traducători, o

Tranziția e la fel de interesantă ca și revoluția

ANDRA ROTARU

Bogdan Suceavă s-a născut în 1969 la Curtea de Argeș. A emigrat în Statele Unite ale Americii la sfârșitul anilor '90 unde, din august 2007, este asociat profesor of mathematics la California State University din Fullerton. Poet, prozator și eseist, membru al Pen Club West USA și al Uniunii Scriitorilor din România, este unul dintre scriitorii care se bucură în acest moment de recunoaștere internațională. Cel mai recent volum, *Venea din timpul diez*, tradus în maghiară, a fost prezentat în aprilie 2009 la Festivalul Internațional al Cărții de la Budapesta. Dintre volumele sale amintim: *Imperiul generalilor târzi și alte istorii* (2002), *Bunicul s-a întors la franceză. Istorii* (2003), *Venea din timpul diez* (2004), *Bătălii și mesagii* (2005), *Miruna, o poveste* (2007), *Distanțe, demoni, aventuri* (2007), *Vincent nemuritorul* (2008).

toate vârstele prozei scurte românești și se încheie cu nuvele de Ioan Groșan, Mircea Cărtărescu (de la el J. Vallasek a preferat *Zaraza*, care e un text foarte interesant!), Adrian Oțoiu, Ruxandra Cesereanu și ultimul text din antologie, probabil cel mai recent, nuvela mea *Bunicul s-a întors la franceză*. În ce cultură alta decât cea maghiară putem găsi cunosători atât de buni ai literaturii române, mai precis atât de mulți foarte buni cunosători ai ei? Desigur, poziția editorială a Jüliei Vallasek e una de excepție, pentru că, trăind la Cluj-Napoca și având acces direct la evoluția ideilor literare din spațiul cultural românesc, are viziunea integratoare care o recomandă drept editorul ideal al unei astfel de lucrări cu dublă deschidere culturală. Și mai e ceva. A fost nevoie de profesionalismul jurnaliștilor maghiari pentru a repara o eroare și a completa o omisiune incredibilă a părții române la acest Festival al Cărții. Mass-media maghiară a completat tacit lista aparițiilor editoriale românești din acest an cu un titlu foarte important, pe care partea română, printr-o eroare scandalosă, a omis să-l menționeze în programul manifestărilor: *Întoarcerea huliganului*, de Norman Manea, lucrare apărută acum în versiune maghiară la Editura Alexandra. Nici nu pot să-mi explic cum anume o carte atât de importantă, care aduce atâta vizibilitate culturii române, nu a fost menționată absolut deloc în programul pregătit de partea română pentru această ediție a Festivalului Cărții.

Spuneți chiar dvs. despre *Venea din timpul diez* că „miza cărții o reprezintă descrierea și punerea în scenă a exceselor și maladiilor ideologice pe care societatea românească le-a scos la iveală după căderea zidului Berlinului.” Este totodată cartea care, pe parcursul elaborării ei, v-a făcut să suferiți cel mai mult. Cum v-ați găsit tonul ludic față de lucrurile serioase pe care le înfățișați cititorilor în acest volum?

Recursul la umor a fost o soluție firească, o strategie de supraviețuire care folosea un arsenal literar. Am suferit enorm în România din perioada anilor 1990-1996, înainte să plec din București. Faptul că am convertit această experiență într-o comedie e parte a mesajului literar. Cred că e important să avem capacitatea de a ne detașa, de a depăși tensiunea pe care lumea românească ne-o comunică și să ne îndreptăm spre arhitectura generalizatoare a unor construcții narative care să ne însumeze experiența. Da, mi-aș dori foarte mult ca această carte să amuze, dar, în același timp, ea își propune să comunice și ceva important, și anume faptul că putem să rădem azi de peisajul exceselor din câmpul ideilor politice, a exceselor care exclud, care își propun să elimine. Spațiul românesc include de multă vreme oameni care transformă istoria în clovnerie (unii sunt tracomani, alții sunt îndrăgostiți de Evul Mediu târziu, pe lista acestora din urmă adăugându-se, pare-mi-se, mai recent, și cel mai pasional dintre români, președintele Vladimir Voronin), are și extremiști de bucătărie, care teoretizează în spațiu restrâns; e suficient să le oferi spațiu de manifestare și ei declanșează comedia... Totul e să deschidem ochii în jur și să ne propunem un efort de reunire și sinteză, unul care să pună cititorul în situația de a spune: așa este!, recunosc personajele. Cred că din momentele noastre de umilință și suferință se naște capacitatea de a vedea și de a generaliza, iar recursul la comedie e ceva firesc în literatură. Nu cred că *Scrisoarea pierdută* s-a născut dintr-un covor de petale de roze.

Cum v-ați simțit după terminarea cărții? V-a ajutat acest „travaliu” care a durat 5 ani să treceți peste unele nostalgii sau dureri, v-a schimbat în vreun fel?

Când am terminat manuscrisul, în vara lui 2004, am plecat la munte pentru trei zile. Pentru o vreme nu m-am mai gândit la text și înainte de asta, veme de luni de zile, mă gândisem numai la el. Am încercat să-l uit. Atunci când am revenit la lucrare și am revăzut-o, am avut sentimentul că am spus cel mai important lucru pe care l-aș fi putut spune vreodată. Pentru o vreme, am crezut că nu voi mai publica nici o altă carte. Da, e adevărat, cartea asta m-a schimbat: după ce am scris-o, nu mă mai afectează la fel calomniile și atacurile care fac parte inerentă din interacțiunea cu lumea românească. Pot cel mult să le localizez în sens politic, să le clasific și să le stabilesc simptomele, ca și cum aș așeza timbre în clasor.

Cum a decurs traducerea cărții? V-ați lăsat cu totul pe mâna traducătorului sau a existat o colaborare cu peripeții?

Nu am intervenit în nici un fel în text. De fapt, dl. Éltető József e un excelent cunosător al României. A trăit în România o viață întreagă, apoi la începutul anilor nouăzeci a optat să se mute în Ungaria. Ce aș fi putut eu să-i spun dânsului în plus față de ceea ce știa deja? A înțeles cartea la fel de bine cum am înțeles-o și eu. Am

De multe ori se spune că, dacă vrei să fii un scriitor vizibil, atunci cărțile pe care le publici în țara de origine trebuie să fie deja „traductibile” pentru alte piețe editoriale. Ce părere aveți?

Poate e adevărat, dar nu mă interesează, nu lucrez așa. Mă interesează să scriu ca și cum aș rezolva o problemă, ca și cum aș construi Transfăgărășanul din fraze, raționamente și puncte de tensiune logică, sperând ca la capătul drumului să se vadă trecerea spre un adevăr, spre o concluzie ascunsă înainte de parcurgerea textului. Dacă se întâmplă ca efortul meu să fie demn de interes și într-o altă cultură, foarte bine, nu pot decât să mă bucur, dar nu acesta este scopul. Nu voi cobori niciodată literatura la mai puțin decât este. Nu îmi propun să sacrific literatura pe altarul „vizibilității”. Scopul nu e să devii traductibil cu orice preț, ci să spui ceva profund, semnificativ, de un anumit grad de generalitate și, dacă se poate, într-un text frumos, care să însemne ceva pentru cititor.

Venea din timpul diez nu se oprește aici. Cartea e în pregătire la editura bulgară Paradox și la Northwestern University Press, din Statele Unite. Așadar, europenii, ca și americanii sunt interesați de această istorie și comedie de idei politice din perioada de tranziție a României. Vă așteptați la asemenea reacții?

Romanul a fost scris inițial pentru audiența din România. Dar acum, după aproape două decenii, descoperim că există mulți cititori interesați de perioada istorică a tranziției, și nu doar în România. Într-un anumit sens, tranziția e la fel de interesantă ca și revoluția... În plan literar est-european, această perioadă a dat cel puțin o capodoperă certă, romanul *Sestra*, al scriitorului ceh Jáchim Topol (nu știu cât de cunoscut este în România). Cred că există în multe culturi interes pentru ambianța complexă a perioadei care a urmat căderii comunismului și a redefinirii identitare a unor întregi societăți. E o tematică importantă și e posibil ca miza ei să câștige audiență în timp...

Unii dintre critici afirmă că istoria politică pe care scriitorii o înfățișează cititorilor este un instrument la fel de bun ca și cărțile de istorie propriu-zise. În multe alte țări aceasta e modalitatea sau singura modalitate prin care tinerii ajung să afle câte ceva despre istoria și trecutul lor. Cum vi se pare că stă România la capitolul acesta față de alte țări care au trecut prin comunism?

Dacă aș citi o carte de literatură în care o parte a personajelor aparțin istoriei recente, aș citi-o doar ca literatură. Să ne gândim la *Delirul* lui Marin Preda sau la *Sărbătoarea Țapului*, a lui Mario Vargas Llosa. Le citim ca literatură, nu ca să ne informăm asupra realității politice. Din pricina iluziei pe care literatura bine scrisă ne-o dă, putem să ne convingem că ne-am familiarizat cu o lume. Așa văd eu lucrurile: literatura stă pe primul plan.

Ce așteptări și ce confirmări vă aduce această carte tradusă în maghiară? Vi se pare diferit sistemul de promovare, distribuția, forțele unite ale editurii în interesul autorului față de ce se întâmplă în România când se promovează un autor?

Mă interesează cum va primi critica din Ungaria această carte. Cât despre felul cum am fost primit la Budapesta, respectul editurii față de autor și față de carte a fost extraordinar. Atunci când am sosit la Budapesta, editorul m-a așteptat cu agenda gata pregătită pentru zilele Festivalului, pline de întâlniri și interviuri. Efortul de organizare trebuie să fi fost uriaș, dar eu nu am observat nimic. Iar cartea a intrat în sistemul de difuzare imediat. Am văzut la lucru un sistem foarte bine organizat, pe care îl admir și îl respect. Numai editorul știe cu câte eforturi au fost posibile aceste lucruri.

Sunteți pe val. Nu știu dacă vă veți lua o perioadă de „vacanță literară” sau veți lucra asiduă la un nou manuscris. Ne puteți spune câte ceva despre zona actuală de interes?

Lucrez continuu... Îmi notez scene, pasaje, pagini întregi. Am mai multe proiecte în lucru și, pentru fiecare, am nevoie de un amplu aparat de documentare și cercetare. Din pricina aceasta, scrierea unui roman poate lua câțiva ani. Și, în fond, nu trebuie să publicăm cu orice preț. Scopul nu sunt cărțile publicate, nici relativa notorietate, ci ceea ce izbutim să înțelegem din ceea ce am trăit. Dacă o parte dintre aceste experiențe admit și o interfață literară, foarte bine, dar nu aceasta este finalitatea, ci reflecția, elaborarea și studiul care ne poartă un pas mai departe spre ceea ce ne-am propus să înțelegem. Iar dacă punem problema așa, cine își poate lua vacanță?

Pe ziduri, la câteva dintre ferestrele hotelului Lloyd din Amsterdam, hotel cu camere de la o stea la cinci stele, redesenat de celebrul arhitect olandez Winy Maas și în care stau pentru două săptămâni (ca invitat în cadrul proiectului „The Bjlmer Spinoza-Festival”, al artistului Thomas Hirschhorn, proiect asupra căruia voi reveni), flutură în vântul puternic câteva pânze albe scrise simplu, clar, distinct, cu negru. Printre ele, și aceasta, **Yes, art can!**, de care m-am îndrăgostit, intelectual, imediat (și, probabil, pentru multă vreme).

Simplă preluare, simplă parafrază a sloganului câștigător de campanie al actualului președinte ale Statelor Unite, Barack Obama, **Yes, we can!**, vor spune unii, probabil cei mai mulți. Simplu snobism „arty”.

La o primă privire, la o privire superficială, așa ar putea să pară. Dar nu este așa. Nu suntem aici pentru a ne grăbi tot timpul, pentru a ucide, a evacua, a expedia, a fușeri tocmai istoria, pentru a ne consuma viețile ca pe niște simple produse de hipermarket, așa cum, lingușitor-ideologic, am tot fost îndemnați. Tocmai pentru că ne-am grăbit, orbește, ireflexiv, în tot și în toate și, mai ales, în lucrurile esențiale, am ajuns unde am ajuns. Pentru că ne-am lăsat mânați, împinși, grăbiți, busculați de la spate, ca niște vite, ca un șeptel uman crescut industrial tocmai pentru carnea tot mai sintetică, mai fadă, mai inexpressivă și mai ușor de ambalat a unor existențe de consum și pentru consum, de butaforie.

POLITICA LUI BARTLEBY

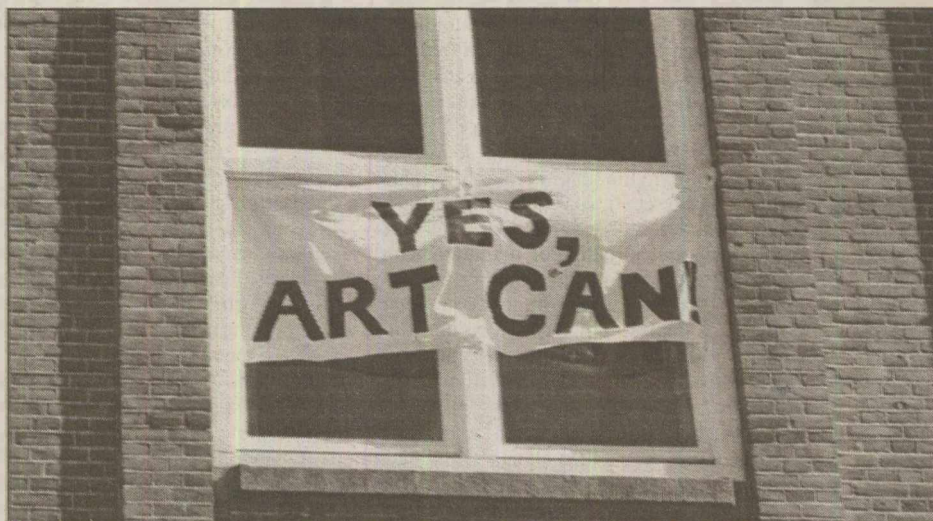
Yes, art can!

BOGDAN GHIU

Nu mai trebuie să ne grăbim, graba a stricat, deja, toată treaba, și nu o dată. Comunismul a stricat comunul, despre care nu mai putem vorbi acum, șantajați fiind de un capitalism ruinător, care a înnebunit de putere. A produce, a crea viață, timp, calitate, substanță presupune lucru infinit în comun: proceduri colective infinite.

Să gândim, deci, că de-aia suntem oameni, nu animale (așa cum își permitea să ne reamintească, cinic, o celebră reclamă la o marcă populară de bere).

Nu **Yes, art can!** este parafrază, copia lui **Yes, we can!**, ci invers. Ca artist a câștigat alegerile Obama, vorbind altfel despre noi, despre puterea în comun, despre faptul că puterea în comun poate

face, din nou, lucrurile posibile, că readeuce lucrurile la stadiul nu doar de simplă posibilitate, ci de posibil imediat de iminent, redeschizându-le (evident, numai după ce răul extrem fusese făcut).

Or, asta este, dintotdeauna, dar mai ales azi, apanajul artei. Da, arta poate. Numai arta poate. Ca artiști, putem. Numai ca artiști. Oriunde este vorba de artă, ca procedură generală de atenție la particularitate și la pluralism, se poate, lucrurile redevin posibile. Numai prin artă, printr-o perspectivă artistică asupra lucrurilor, totul redevine posibil, se deblochează, devine accesibil, se pozitivează, devine din blestem șansă, deschidere, acces.

„Artistic” nu înseamnă, însă, estetic. Redusă la și centrată pe estetic, arta e neutilizată, transformată în consum, în separație. Estetismul înseamnă, întotdeauna, o politizare a artei, o dezarmare a ei și o separare. Esteticul este lucrul împreună. Binele comun e frumosul. Frumosul este esențial tocmai ca o calitate secundă, ca un efect care se sub-stanțiază în mod derivat, ca un produs colateral a altceva: producerea în comun, continuă, a binelui comun. Vizat în sine, esteticul devine estetism și distruge, devitalizează nu numai arta, ci și societatea, divizând-o, separând-o de ea însăși.

We este Art. Yes, art-we can! Noi este arta. Producere de sine în comun, ca substanță comună.

Numai arta, ca împreună-lucrare, poate. Iar a lucra împreună este Arta, singura politică.

Șansa unei revizuirii identitare

GELU NEGREA

I. L. Caragiale este marele manipulat al literaturii române. În toate epocile și orânduirile sociale, opera – mai cu seamă –, dar – nu o dată –, și biografia lui au fost folosite fără jenă ca instrumente de propagandă politică sau măcar ca muniție explozivă în războaie consumate sub felurite stindarde ideologice ori socio-filozofice. Conservatori *versus* liberali, socialiști contra junimiști, antidinastici împotriva proregaliștilor, naționaliști (în variante mai mult sau mai puțin fundamentaliste) contra moderniști de varii nuanțe, autohtonisti *versus* europeniști, comuniști împotriva sistemului burghez-democratic în ansamblu – toți laolaltă și fiecare în parte l-au crucificat pe Caragiale, înghesuindu-l fără milă, după nevoi și interese, pe modele variabile și circumstanțiale de pat al lui Procust. Din acest efort perseverent de asumare fracționată, tendențioasă și partizană a unui Caragiale plasat permanent în opoziție cu ceva a rezultat imaginea satiricului, a veștejitorului de tare sociale, a unui Daumier literar al moravurilor românești – pe scurt, a realist-criticului I. L. Caragiale, cu accent virulent pe ultima vocabulă.

De un secol și mai bine, criticismul caragialian este perceput ca endemic, gratuit, lipsit de sens meliorist; el nu se constituie în rezultanta impulsului natural de exorcizare a răului național, ci într-o formă perversă de masochism intelectual și existențial, un reflex al tendinței de răzbumare pe un destin istoric precar, ingrât și meschin (România lui Nenea Iancu și România zilelor noastre travestesc în ironie drama unei insatisfacții perene). În loc să ne eliberăm de rău încercând să-l eliminăm din celula socială ori, măcar, să-l atenueăm, noi îl căutăm pretutindeni și cu orice preț, la nevoie îl inventăm și de fiecare dată îl amplificăm într-un stupefiant război cu noi înșine.

Românul este maestrul unui soi aparte de escapism ontologic. Paradigma evazionistă cu care operează curent nu presupune, în primul rând, ignorarea morfologiei maligne a realității care îl înconjoară. Perspicace, dar iezuit („amintiri nu-i prost!”), are dreptate Conul Leonida..., el sesizează răul, însă îl transferă sistematic în ograda Celuilalt și astfel se consideră la adăpost de

mai este consecința asumării propriei condiții, ci un motiv de a-i acuza pe Ceilalți. *L'enfer c'est les autres!* Lipsa de solidaritate etnică face ravagii istorice. Mania culpabilizării și minimalizării aproapei a dobândit proporții apocaliptice, transformându-se, din sport individual, în schizofrenie națională. N-am avut și nu avem discernământul necesar să realizăm că suntem toți în aceeași barcă – victime reale și falși supraviețuitori, minimalizați și minimalizatori, deopotrivă. Am crezut și continuăm să credem că Titanicul românismului are nivele de habitat etic diferite și că principiul fizic al vaselor comunicante se abrogă de dragul frumoșilor noștri ochi cu retină albă. Am făcut din Ceilalți eternii invalizi de serviciu ai nației, oribile caricaturi asupra cărora ne deversăm disprețul, ori – și mai rău – monștri diformi și vrednici de exterminare, eludând împrejurarea tragică, dar ineluctabilă, că vaporul se scufundă cu toți deodată.

„Ori toți să muriți, ori toți să scăpăm!” pare, numai, o glumă gratuită. Ibrăileanu are dreptate: în Caragiale nimic nu e gratuit. Fraza este emblematică – mai aplicată și mai adâncă în înțelesurile ei grave decât ne place să credem. Ea conține în stare pură binomul schizoid Noi-Ceilalți care ne împiedică să facem saltul de la populație la popor. Sindromul beției autominimalizatoare a glisat într-un fenomen de dipsomanie colectivă de proporții naționale. Ne devorăm între noi conduși de un irepresibil instinct atavic, ne dizolvăm în băi sulfuroase de ridicol și sarcasm. Când găsim într-o operă literară corespondentul imago-logic al propriilor fantasme identitare exultăm cu satisfacție cretină; când nu, ne încapătânăm s-o identificăm în semnale pe care le extragem voluntarist din context, conferindu-le valoare de generalitate. În această ordine de idei și proceduri, Caragiale a fost instrumentul ideal, dar și victima colaterală predilectă. Hulitul N. Davidescu are perfectă dreptate: „Opera lui corespunde (...) necesității căreia îi jertfim cu toții o parte din activitatea noastră: de a ne ponegri cu toții reciproc”. Greșește doar când crede că numai „o parte...”.

Suntem cutreierați de instincte simuicigase: preferăm să

salvăm, recunoscând părțile bune, în măsură să pledeze în favoarea noastră la Judecata de Apoi sau măcar să ne servească drept salutare circumstanțe atenuante. Nemulțumiți tot timpul de locul nostru în România și de locul României în lume și în istorie (de ultima se fac, *of-cou* vinovate imperiile care ne-au înconjurat cu ostilitate și ne-au împiedicat să fim iarăși ce-am fost și mai mult decât atât...), iritați de prea multele pete de pe imaginea noastră adăugăm cu bidineaua încă și mai mult negru pe tablou, caricaturizându-l și innăbușindu-l în ridicol. Acceptăm mai degrabă să fim asimilați hidoșeniei generale pe care o edificăm cu sârg și o etalăm cu fariseice oftaturi resemnate decât să vedem lumina din noi și să ne angajăm viril întru biruința ei.

În acest context, restituirea adevăratului spirit al literaturii lui Caragiale reprezintă mai mult decât o miză literară esențială pentru configurarea adecvată a morfologiei și sintaxei culturii române; poate fi o șansă de reconstrucție morală și de revizuire identitară. Pentru că frizează evidența elementară faptul că nici un scriitor român – ba, mai mult: nici o personalitate trăitoare pe aceste meleaguri, indiferent în ce perimetru s-a ilustrat! – n-a (pardon...) fecundat mai prodigios ființa românească privită în esența ei, n-a marcat cu o pecete mai adâncă și mai durabilă ficșomania obrazului național și n-a imaginat un model ontologic al românismului mai cuprinzător, mai fidel și cvasi-unanim acceptat ca etern element de raportare și identificare. Fantoma caragialismului ne bântuie de multe decenii cu o energie cotropitoare ce face vid în jurul său. Este, poate, singura oglindă în care ne recunoaștem chiar dacă o facem cu ipocrizie, gândindu-ne tot timpul la Ceilalți. Nici cei mai elitiști dintre conaționaliștii noștri nu se revendică drept naturi eminesciene, cioraniene, ionesciene, sadoveniene, iorghiste, cantemiriste, hasdeene, rebreniene, picasiene, brâncușiene sau mai știu ei cum. Caragialieni, în schimb, ne recunoaștem cu toții, măcar pe ici pe colo și anume în punctele... esențiale... Identificarea se face însă cu adevăratul sau cu un fals Caragiale? – aceasta-i întrebarea și cred că ea merită răgazul unei reflecții expurgate de inertii mentale și, implicit, cultural-mentalitare.

PENTRU O ISTORIE A VIITORULUI (X)

Ne aflăm la aproape douăzeci de ani de la Eliberarea țării de sub comunism și acest fenomen, pe care unii îl numesc Revoluția Română, a avut timp să-și reverse binefacerile, dar și să provoace neplăcere unor categorii sociale și intelectuale mai largi, în chip destul de neașteptat. Dar Revoluția, adevărata revoluție, care marchează prin succesul ei inegalabil și de durată Istoria, este un „bloc“, așa cum spuneau marxistii, neajunsurile sunt mărite, afectând puțini membri ai societății, și, mai ales, în interesele personale, așa că trebuie acceptată fără discuție, ba chiar, în puținele cazuri, cu altruism.

Am afirmat de neconținute ori în eseurile mele imediat post-decembriște că revoluționarismul românesc a fost predominant „național“, nu „social“, acest ultim atribut fiind propus mai mult pentru a atrage „poporul“ în repetate acțiuni de masă, în care succesele în folosul „cauzei“ nu erau prea evidente, deși se însumau într-o linie accentuat progresivă. Revoluționarismul românesc după 1821 și chiar înainte a fost dictat de imperativul salvării naționale în fața primejdiei mereu prezente de a fi desființate în expresia noastră ca stat și în cea a identității naționale. Așa că toți care au participat au intitulat (după modelul francez) „patrioți“, iar indiferenții sau oponentii au fost stigmatizați ca niște trădători ai singurei cauze juste și dătătoare de speranțe.

În Principatele românești, începuturile literaturii moderne (de fapt, ale adevăratei perioade artistice) coincid cu Romantismul triumfător în Occident (și în Rusia), dar acesta va fi marcat la noi nu de tipul intelectualului claustrat în propriul său eu și care-și popula imaginația cu himere anacronice și atopice, ci de cel extravert, îndreptat spre colectivismul aproape iacobin al radicalilor din Europa occidentală. Ei erau obsedați de ideea identității naționale mai presus cu mult față de cea a egalității sociale, venită tot din aceeași sursă, dar care la noi a fost mai mult un apel la solidaritate în numele unei bătălii pentru supraviețuire cu un inamic copleșitor numeric și ca forță armată.

Din fericire, acești inamici se aflau în rivalitate și în conflict și între ei, îngăduind supușilor (greci, arbi, valahi, unguri etc.) alianțe și aderențe oportuniste când cu unii, când cu alții. Or, literatura pe care a început s-o facă elita noastră politică și culturală era o armă de oarecare efect și, curând, s-a văzut că e singura profitabilă pentru orice acțiune de eliberare. Aderența la Occident se justifica în principiu prin însuși numele poporului, numai că Roma rămăsese doar un simbol al acestor zone geografice pe care le reprezentau mai bine Irlanda, Portugalia sau Anglia, cu care noi nu prea aveam ce face, iar Franța era focarul revoluționarismului, deși, politicește, nu era cea mai avansată țară cât privește libertățile politice. Orientarea noastră printre toate aceste probabilități mult variabile a durat cel puțin un secol, dar nu s-a încheiat după pacea de la Versailles, care a fost un simplu armistițiu. Totuși o certitudine o reprezenta decăderea treptată a Imperiului Otoman și politica agresivă a celui țarist, cu adresă directă foarte periculoasă la Dunăre, Carpați și dincolo de ei.

În mod destul de paradoxal, Imperiul rusesc era, ca toate formațiunile statale mari, unul cosmopolit, așa că autoritățile rusești instalate în Principate foloseau curent limba franceză, pe care elita noastră socială și culturală s-a grăbit să și-o însușească, consolidându-și occidentalizarea, cu efecte considerabile asupra literaturii – și ele s-au prelungit pe calea firească a contactelor mult mai directe și mai numeroase cu Regatul Bourbonilor, cu Republica Franceză și, mai apoi, cu cel de al III-lea Imperiu, francofonia și-a continuat dominația în Europa până când Societatea Națiunilor, de inspirație americană, a marcat o schimbare care va merge crescând până la situația actuală; dar încă de la întemeierea acestei mult dorite confederații de state,

diplomatică) statutul mult dorit de stat european. Și cum apartenența la o etnie sau înrudirea cu alta nu mai conta hotărâtor, a fost atunci și cel mai mare succes al afirmării unei identități naționale într-un cadru liberal ce promitea să devină din ce în ce mai democratic.

Visul acesta s-a spulberat sau îndeplinirea lui se va amâna cu jumătate de secol prin invazia rusească în Europa și cucerirea unei jumătăți din „bătrânul“ continent (poate cea mai tânără sau mai reprezentativă pentru spiritul ei), cu speranța ca o unificare meritând acest cuvânt să devină o realitate. Noi ne prezentăm cu un titlu, unul singur, dar de mare onorabilitate: faptul că vorbim o limbă neolatină într-un grad maxim apropiată de cea a vechilor romani, cu care romanticii noștri latiniști credeau că ne aflăm în conversație, e mare lucru, dar nu totul. Ce înseamnă a vorbi sau a te înțelege într-un anume idiom moștenit de la părinți sau deprins ulterior?

În perioada de maximă expansiune a Imperiului Roman, mai toți locuitorii, cetățeni sau nu, știau latinește, dar asta nu însemna că ar fi fost urmașii nucleului de unde își organizează expansiunea, din Latium. Imperiul pe vremea lui Traian – Hadrian – Marcus Aurelius era unul prin excelență cosmopolit; *romannus* nu indica originea etnică, ci o calitate civică.

Or, caracterul esențial al acestei înjgheberii stelare, care prin durată și importanță istorică poate fi folosită ca exemplu, îl constituie cel mediteranean, adică legătura cu toate regiunile din bazinul mediteranean care a fost transformat într-o mare internă. Și Bizanțul, care-i va supraviețui, va păstra acest caracter și va depinde de el. Aventura lui Cezar, inclusiv cucerirea Britaniei, abate spre continent centrul de greutate, mai durabil decât expansiunea în alte direcții.

Istoriografia naționalistă, mai ales aceea din țările europene, începând cu secolul XIX, a comis eroarea de a defini „popoarele“ și apoi „statele“ după criterii etnice, vorbind despre „germani“, indiferent că erau cei din bandele lui Alaric sau supușii lui Frederic cel Mare, ori confundând pe francii lui Clovis cu francezii din cea de a III-a Republică sau chiar de pe vremea lui Napoleon. Or, așa-zisele năvăliri barbare (mai târziu li s-a spus „migrația popoarelor“ sau „infiltrații pașnice“) nu aveau decât un mic grup conducător bine determinat etnic, grosul „armatei“ sau al celor puși în mișcare ce îi urmau și le îngroșau rândurile erau aventurieri sau desperați, puși doar pe jaf și căpătuială. Dacă ar fi să ne amintim de gepizi, a căror invazie în Dacia romană și apoi stabilirea lor într-o zonă a Iliriei, echivalentă cu Banatul actual, are o importanță certă pentru desprinderea populației romanizate de Imperiu, dezordinea acestui grav incident a adus tot felul de străini în acel teritoriu, dar a provocat și o fugă a unor „nemulțumiți“ de toate soiurile într-o nouă „patrie“, cu indiscutabile urmări.

Pentru istoriografia care lucrează cu periodizări de mileniu, se poate observa și reține invazia sau imigrația de la Est la Vest în tot continentul european – în această prelungire a Asiei, cum a numit-o un comentator inspirat, de după Primul Război Mondial și victoria bolșevismului în Rusia, care s-ar fi dovedit astfel că e incompatibilă cu Viena, Berlinul sau Parisul. Într-adevăr, imaginea unei lumi în mișcare de la Est și Vest, a unor arieni-indo-europeni sau indo-germani a părut plauzibilă, deși, pentru vechii romani, mulți barbari foarte redutabili, în frunte cu galii, nu au venit de acolo, ci din Nord-Vest, cum s-a întâmplat și cu peninsula zisă greșit „balcanică“, unde invazia doriană sau cea a „pelasgilor“ din imaginația lui N. Densușianu al nostru a venit din Nord, mult mai târziu invazia bulgarilor, în Imperiul Roman de Răsărit, a venit tot din Nord, pentru ca raziile normanzilor și apoi năvălirile lor în bazinul mediteranean, popasul în

contrazică linia simplistă a unei anume istoriografii.

În momentul când începe să se poată vorbi de români, măcar sub forma unor grupuri răslețe, se vede că ei n-au urmat exemplul strămoșilor lor prezumtivi, dacii, de a ataca Imperiul, ci au mers în direcție contrară, de la Vest (Panonia, Transilvania, spre Sud, până la Dunăre) și spre Est, dincolo de Carpați, de Siret și de Prut, apoi de Nistru și de Bug. A fost o infiltrație de durată, fără conflicte deschise cu alții, care ar fi ajuns să fie semnalate.

Istoriografia noastră naționalistă nu a dat suficientă atenție fenomenului, ea stăruind în ideea mult mai avantajoasă a rămânerii pe loc în fața valului cotropitor, prezența românilor încă de timpuriu putând fi explicată printr-o coincidență cu pătrunderea Regatului Arpadian spre Est și nefiind anterioară acestui proces de cucerire și colonizare. Nu s-a luat în calcul un proces îndelungat, anume că mișcarea românilor a fost anterioară și a contat numărul mare de inși deplasați spre Răsărit, ca singura explicație posibilă.

La începutul anilor '30, când s-a ajuns la situația unei Europe cu o serie de state despre care în Occident nu se știa mare lucru, reputatul medievist francez Ferdinand Cot a schițat un tablou, punând pe seama Invaziilor barbare acest fenomen care ne cuprindea și pe noi, românii, într-o poziție semnificativă, deși era total diferită de situația ungarilor, lituanienilor, polonezilor, bulgarilor sau sârbilor, cehilor ori slovacilor. Noi eram niște supraviețuitori, ceea ce lui i se părea a fi un miracol, iar originea noastră etnică un mister, lăsând în suspensie chestiunea: unde și când „s-a format“ poporul român?

Istoricul francez greșea în mai multe privințe, dar mai ales când nu observa similitudinea noastră cu soarta irlandezilor, de pildă, sau a albanezilor sau a grecilor moderni – ca să nu mai vorbesc de basci, de evrei și chiar de țigani. Noțiunea de barbar, moștenită din antichitatea greco-latină și reformulată de umaniștii Renașterii, îndeosebi de cei italieni, a impus o convenție care durează, a „Occidentului“ agresat din Est, deși noi, românii, în ciuda faptului că n-am executat mișcări bruște, n-am stat locului, ci am pendulat în două direcții opuse; Cot a trăit, poate, ca să ne vadă ajungând la Stalingrad și în Caucaz, ca, după scurtă vreme, să „eliberăm“ Budapesta și Bratislava.

Recenta noastră „revoluție“ ne-a deschis noi perspective, dar și pofta de a depăși însuși Occidentul Europei. Nu se poate ști, ci doar presupune, încotro se va mai duce poporul român care și în trecut s-a mișcat mai lent, aproape insesizabil, în decurs de sute de ani, în diferite direcții. Pentru a mă rezuma la scriitori, mai ales la creatori, cei mai tineri năzuiesc să evadeze din România ca dintr-o temniță; alții consideră că în comunism (un simplu episod oarecare, doar neplăcut) s-au scris și cărți bune, așa că, mai ales acum, situația a fost depășită. Spiritele mai conservatoare consideră că tradițiile mai vechi ale literaturii de până în 1947-1948 vor putea fi valorificate sau revalorificate (deoarece procesul a început chiar în comunism).

În ceea ce mă privește, prin caracterul național al vârstei care mă leagă de ceea ce a fost înainte de comunism, cred că schimbarea înregistrată după decembrie '89, deși prea lentă, a dus la o modificare de mentalitate consecutivă îmbogățirii, apariției unei elite a huzurului, dar și educației noii clase dominante ori numai „sus“ situate. O categorie socială dedată gratuitului și nepăsătoare față de obligațiile active asumate înainte chiar de cei mai reacționari boieri. Disprețul pentru „popor“, care a ajuns să nici nu mai fie pomenit, se înregistrează oriunde nu intră în joc factorul politic demagogic, cu un interes foarte circumscris.

Fragmente din năstrușnica istorie a lumii

Ce-o să ne facem când vom fi mari?

Uneori, în timpul verii, o dogoară de cuptor încins cobora din ceruri și lua în stăpânire orașelul. Atunci nici țipenie nu zăreai pe străzi. Totul era încremenit, fără viață, ca după un catalism atomic. Afară doar dacă nu ne puneai la socoteală pe noi. Care noi? Păi, biță, mircea, gelu, mitică grasu, cornel și eu. Eram înfrânți de căldură, dar nu ne dădeam bătăuși și nu ne înduram să renunțăm la joacă. Toți copiii cuminiți dormeau după-amiază, în vreo odaie mai ferită de soare, noi însă, cu gâtlejurile uscate de sete, căutam vreun petec de umbră și, fiindcă nu mai aveam putere să alergăm la fotbal, oină sau pitulușul, inventam alte jocuri, din cuvinte. De exemplu, ne gândeam ce-o să ne facem când o să fim mari.

Cineva aducea repede-n discuție meseria de soldat, de grănicer, din aceia pe care-i vedeam patrulând cu arma automată în spate, pe fâșie, la graniță. Avantajele erau însemnate: în primul rând, aveai armă, puteai trage cu ea și puteai prinde bandiți. Da, dar și dezavantajele erau destule: putea să izbucnească un război și să te împuște careva, ca-n filmul ăla sovietic, cu partizani...

Așa că păraseam pista asta și alteineva propunea o altă indeletnicire: Cel mai bine e să te faci fotbalist. Venise de curând la noi în oraș o echipă din divizia a, știința cluj, care jucase cu dunărea calafat în cupa româniei. Jucătorii din cluj păreau niște zei: aveau tricouri de mătase și ghete de piele noi, strălucitoare, cum strălucitoare era și pielea lor sub care se simțeau mușchii de piatră. Au spulberat pe-ai noștri. E bine, într-adevăr, să te faci fotbalist, dar cum s-ajungi la cluj, dacă, din calafat fiind, nimerești la dunărea și joci prin toate satele cu amărății și aruncă toți cu pătlăgele borșite după tine?

Altul, mitică grasu?, a exprimat o părere mai într-o dungă (poate și unde ne dădeam duhul de căldură, iar cizmăria era într-o hrubă întunecoasă unde tremurai de frig chiar și vara!): Ce-ar fi să ne facem cizmari? Ar fi ca lumea: stai cât e ziua de lungă pe scăunelul tău cu trei picioare, tai cu cuțitele alea ascuțite bucăți de piele, le potrivești, ici dintr-un castronel cuișoarele de lemn și le bați cu ciocanul ăla de o formă neobișnuită în talpa pantofului. Între timp, mai vine pe la tine unul, altul, ascultă ce necaz sau ce bucurie a avut, te sature de povești, plus că, dacă-ți place, mai tragi și câte-o dușcă, să prinzi putere. Da, da, ar fi ca lumea.

Însă lui cornel nu i-a surâs perspectiva asta, a aruncat în joc altă variantă: Fugiți de aici, cel mai tare e să fii director, a decretat el repezit, sigur de sine. Ai bani, ai mașină „pobeda” la scară, primești plocoane, brânză, vin, curcani, câte și mai câte.

Îl credeam că așa e, el cunoștea avantajele de la taică-său, care era director la uzina electrică. Dar mai știam ceva, mă prevenise tata că nu oricine poate ajunge director: trebuie să provii din rândurile muncitorimii și să fi urmat liceul la seral... Astfel încât mă pregăteam să-l contrazic, când gelu, care mereu avea de împărțit ceva cu el, mi-a luat-o înainte: Ce director, mă, dacă e pe-așa, de ce să nu te faci direct prim-secretar, atunci tot ce mișcă e la picioarele tale! Cam toți i-am dat dreptate și așa s-a ales praful de ideea lui cornel, care, pentru câteva momente, păruse câștigătoare.

Biță, al cărui tată era pensionar și cam avusese de suferit din pricina mai marilor vremii acesteia, prim-secretari și alții ca ei, a pus capăt rătăcirilor noastre: Mai terminați, mă, cu tâmpeniile. Nimic nu e mai frumos decât să te faci acrobat de circ.

Într-adevăr, dar lui îi dădea mâna să spere asta, era și mai mare decât noi, avea și un corp perfect de atlet, de aceea ne și împunea respect și-l recunoșteam drept șef. Pe când eu, sau gelu, sau cornel, cu trupurile noastre pricâjite că ne sufla vântul, cum să ne dorim așa ceva?!...

Biță și-a dat seama că e prea îndrăzneț pentru noi propunerea lui și a renunțat singur la calea asta: Sau să te faci salvamar, a zis el, n-ai treabă, stai de dimineața până scara pe plajă, înoți, te simți ca-n rai și mai ești și plătit pentru asta.

Ei da, am fost de acord că asta ar reprezenta o ocupație de ales, la îndemână. Mai cu seamă că toți știam să

înotăm, ne antrenăm în fiecare zi, am primi salariu pentru ceva ce acum facem fără bani și fără să ne dea voie părinții! Atunci joaca asta ar fi serviciul nostru: grozavă treabă!...

Chiar, asfințise soarele, arșița se mai înmuiase, era timpul să mergem la dunăre, să facem o baie pe cinste, să ne răcorim. Măine o s-o luăm de la capăt, trăgând plini de râvnă după noi trena grea de povești, iar epopeea aceasta mărunță și luminescentă o să-și scrie noi pagini...

Leșirea din comunism: despre dosare, turnători, securiști, vieți măcinate, speranțe neîmplinite

Cineva a cerut la cnsas să verifice posibilele legături cu securitatea ale membrilor în consiliul usr. După doi ani, am primit, în fine, răspunsul știut: nu făcusem „poliție politică”. În schimb, mi s-a confirmat ceea ce doar bănuiam: că am dosar de urmărire. N-am fost niciodată să-l văd. Nu vreau să aflu cine m-a urmărit, cine m-a turnat, cine au fost ticăloșii din preajma mea, cine au fost informatorii, securiștii. Aleg, cel puțin deocamdată, să rămân cu perdeaua asta trasă peste privire, să nu tulbur ceața estică în care e scufundată prima parte a vieții mele.

Probabil cu unii care mi-au făcut rău turnându-mă la securitate am stat frățeste la o bere, i-am numit prieteni, am plâns unul pe umărul altuia tânguindu-ne ce vremuri cumplite trăim. Nu vreau să-i cunosc, iar dacă-au închis ochii, nu vreau să le tulbur somnul. Da, nu mi-a plăcut să cunosc securiști în carne și oase, am preferat să-i imaginez, să le dau contur din cuvinte, în câteva romane.

Cum, și chiar n-am întâlnit niciunul în carne și oase? Ba da, dacă socotesc bine, da. Chiar lângă noi, în craiova, locuiește unul, cumva atipic: cântăreț de muzică populară, dar și colonel de securitate (la serviciul cadre, dacă nu mă-nșel). Locuiește chiar în casa boierească a bunicilor danei, pe care a și cumpărat-o (chiriaș în casă naționalizată...), pe mai nimic. Degeaba am revendicat noi casa, „artistul” ne-a câștigat la toate instanțele din țară, cu dreptatea lui pur și simplu a spulberat dreptatea noastră: acum am ajuns cu procesul la strasbourg, așteptăm altă dreptate, străină.

Într-adevăr, bunicul dinspre tată al danei a fost de stirpe nobilă; colonel de cavalerie, la temelia casei pe care a ridicat-o-n craiova pentru fiii săi e îngropat un pergament în care e înscrisă străvechimea familiei sale.

Săracul, s-a ales praful de viața lui, l-au dat afară din casă (casă, cum tocmai spuneam, intrată, prin jocurile prea comice ale istoriei, în proprietatea rapsodului-popular-colonel-de-securitate...). Și câte alte umilințe a mai îndurat! Am auzit multe povești grăitoare despre el. Măcar una aș ține s-o reproduc aici (am mai folosit-o, transfigurată, într-o proză), dar se cuvine s-o reiau direct și, astfel, s-o relievez. Mi-a istorisit-o gabriela, sora mai mare a danei, care a fost martoră a scenii.

Într-o după-amiază, tataia a intrat în casă tulburat de emoție și a exclamat către soția lui: „Georgeto, gata s-a terminat, ăștia cad, ne dau casele-napoi, se-ntoarce lumea la rânduiala normală!...”

Era anul 1968, primăvara. Ce-l făcuse pe bunicul danei să susțină o asemenea enormitate?

Ei bine, fusese în vizită la vechiul său prieten, generalul dimitriu. Și ce se întâmplase?

Pe general, aruncat și el într-o magherniță, îl chemaseră și-l instalaseră în vechea lui casă. Mai mult, îi aduseseră la loc, de pe unde era împrăștiată, și toată biblioteca lui fabuloasă, o reconstituiseră, volum cu volum, după un caiet al generalului, în care el își nota fiecare titlu. Asta i se părea bunicului danei (și mi se pare și mie acum) incredibil, să aibă comuniștii atâta rigoare, să adune carte cu carte, să nu piardă nimic...

De ce toate astea? Fiindcă urma să viziteze români președintele franței, generalul de gaulle și pusese o condiție: dorește să meargă la craiova ca să-i vadă biblioteca fostului său coleg de școală militară, generalul dimitriu.

Săracul bunic al danei, s-a dovedit un profet neîscusit, un naiv, în orice caz: a confundat viclenia propagandei comuniste, cameleonismul, știința lor de a mistifica lucrurile și oamenii, cu un semn al sfârșitului acului regim!

Evident, comunismul n-a murit atunci, cum credea el. Ci mult mai târziu. Și, dacă stau bine și mă gândesc, chiar astăzi, când au trecut douăzeci de ani de când oficial a fost condus cu alai la groapă, comunismul tot mai dă semne de viață pe aici, prin ținuturile noastre.

Una din bolile mele de natură abstractă: gălma

La început n-am observat-o, apoi n-am luat-o în seamă: mi-a apărut ca un punct negru pe obraz. Abia după câțiva ani am descoperit că încep să se mărească: a ajuns să arate ca o aluniță. Dar tot nu mă îngrijora, nu era o creștere care să mă sperie, m-am obișnuit cu ea acolo, pe obrazul meu.

Acum trei seri însă a început din senin să crească altfel: creștea văzând cu ochii! Desigur, am intrat în panică. N-am dormit toată noaptea, stăteam pironit și mă uitam la umflătura aia, la gălma aia, cum crește și tot crește. Ce-i asta, zicam speriat, ce pedeapsă îndur?

Dimineața se făcuse cam cât o gutuie de mare. M-am dus în baie, m-am privit în oglindă, m-am spălat cu apă rece, poate totul nu e decât un vis urât, da, speram să constat că întâmplarea n-a fost decât o vedenie și totul să se termine odată, să zăresc în oglindă fața mea de altădată, curată. Dar nu: m-am pipăit și ea era acolo. Era acolo și creștea smintit.

Îngrozit, m-am întors în cameră, am telefonat la slujbă, am anunțat că sunt bolnav și nu pot să vin. Gălma creștea, creștea nepăsătoare și de neoprit. Am stins lumina, am tras storurile și m-am așezat în pat, abandonasem lupta, învins, pe întuneric, așteptam sfârșitul acestei povești, inexorabil.

Toată ziua aceea astfel a trecut. Spre asfințitul soarelui, brusc cum începuse, s-a oprit creșterea. Umflătura era acum mai mare decât corpul meu. Atârnăm de ea. Am remarcat cu surpriză că, în comparație cu dimensiunile ei colosale, greutatea sa era redusă. Dificil, dar mă puteam deplasa cu ea pe corpul meu: într-o anumită poziție, dacă intram lateral, puteam să încap și pe ușă, din încăperea în baie și înapoi. Eram disperat, și acum ce-o să se întâmple, o să rămân cu ea, o să trăiesc cu ea?! Nu, nu, preferam să dispar. Refuzam să fac exerciții de acomodare cu noua mea cocoasă, zăceam, repet, sperând să urmeze totuși deznodământul fatal.

de gabriel chifu trăită și tot de el povestită

Astăzi are consistența luminii

Eu m-am părăsit de mai multe ori, dana nu m-a părăsit niciodată. Ea a fost mereu cu mine, chiar și atunci când eu nu mai eram. În repetate rânduri, am plecat hai-hui, m-am rătăcit, am dormit în paturi străine, convins că am pierdut-o. Când m-am întors, am găsit-o neschimbată, alegând calea bună ca acul busolci.

Am o poză cu ea de la începutul dragostei noastre: pe terasa casei din strada pătiniș numărul 9, stă pe genunchii mei, poartă o rochie scurtă, răspândește o boare răcoroasă, seamănă cu o caisă pârguită și înmiresmată. Privesc din când în când această fotografie și mă gândesc la felul cum lucrează timpul, migălos, asupra fapturilor noastre, ca vântul și ca valul asupra stâncilor ori ca pictorul asupra pânzei. Asupra unora lucrează numai timpul și întâmplarea. Asupra altora, lucrează și Dumnezeu. Asupra ei, de pildă: anii scurși au spălat-o de tot ce era tulbure în alcătuirea ei, astăzi e limpede, are consistența luminii. Pare o perdea de borangic pe care razele lunii, tot trecând prin ea, au subțiat-o și au topit-o până s-au făcut și firele de borangic tot raze.

Pentru mine, sufletul ei are ceva de cenușă răbdătoare: aproape nu-l mai vezi și apoi, deodată, îl descoperi minunat. Are ceva de râu care curge pe sub pământ: aproape nu-l mai simți, îl crezi pierit și deodată îl descoperi ieșind la suprafață năvalnic.

Ce secret deține ea că nu minte și nu înșală, că rămâne curată precum cerul deasupra mediteranei? Ce secret deține ea că nu i se știrbesc, nu i se trec sentimentele? Ce secret deține ea că mă iartă și mă învâluie precum mirosul chiparoșilor din agios gordis, că mă adăpostește și mă apără precum zidurile unei biserice?

O asemăn cu un râu care curge pe sub pământ și apoi izbucnește tulburător la vedere. Așa e. Am văzut flori care înfloresc și am văzut pomi care rodesc de două ori în același an, dar până la ea n-am crezut că și oamenilor li se poate întâmpla. Ea, vădit, în loc să-mbătrânească, prin iubire, în aceeași viață, a-ntinerit încă o dată, izbitor.

Ah, pășesc în această dragoste ca printr-un câmp verde într-o dimineață senină de mai.

Un exercițiu practicat la București: plecarea din propriul corp

De patru ani m-am mutat în bucurești. Sunt un fel de paznic într-un palat misterios de pe calca victoriei. În primii doi ani am locuit în garsoniera aceea din centru închiriată de la m.t.: era ca vai de lume, strămtă, nu cred că încăpeam în ea de-adevăratelea, pe de-a-ntregul, cu tot ce înseamnă alcătuirea mea; prea figuroasă iarna, prea călduroasă vara, dar potrivită pentru acel exercițiu care, în timp, a devenit foarte al meu: părăsirea propriului corp.

După-amiezele, când încheiam slujba la palat, mă retrăgeam în cămăruța aceea și aproape eram silit să practic acest exercițiu: în bucurești, cum se știe, traficul e infernal și îmi era imposibil să mă deplasez efectiv dintr-un loc în altul. Atunci mă despărteam de corpul precar-obosit-greoi-îmbătrânit, îl lăsam în meschina odaie, să înghețe iarna și să moară de cald vara, iar eu ieșeam din el nepăsător, ușor, ca dintr-o pelerină, când s-a terminat ploaia sau, așa cum am mai spus, ca dintr-o cameră de hotel icfînă, din care ai da orice să scapi.

Ieșeam ușor și mă înălțam, făceam cercuri în văzduh uitându-mă de sus la mine însumi, cel rămas în camera tristă. Apoi, fără regrete, aș zice fericit, mă-ndepărtam, porneam pe drumuri tot mai riscante pe unde nimeni înainte nu trecuse, sub mine se căsca golul, deasupra mea bănuiam doar privirea și respirația fapturilor celeste.

Aceasta devenise-n bucurești principala mea ocupație, ignoram suferința, durerea, neputința, îmi abandonam în garsonieră trupul golit, aidoma unei sperietori într-o vie și plecam în văzduh, fără aripi, în călătorii din ce în ce mai îndrăznețe și din ce în ce mai greu de închipuit ori de înțeles de către cei de jos, care nu le-au încercat niciodată.

nu mai călătorise niciodată în străinătate. Fusese doar în bucurești și în diverse localități din țară și, cu precădere, din județ. Realizase reportaje despre cooperative agricole, combinate chimice, cantine muncitorești, ridicarea de podețe și electrificarea unor comune. Crezuse că această experiență-i ajunge ca să dea piept cu viena. Ei bine, nu. Măcar de-ar fi nimerit și el, la prima ieșire peste graniță, altundeva, într-un loc mai modest, la chișinău sau la sofia, dar picase tocmai în strălucirea aia, în luxul ăla, care puteau lua miștile oricui, nu doar pe ale lui, așa neumblat cum era!... Desigur, nu știa nicio boabă de germană și nicio altă limbă străină (liceul și-l terminase târziu, la seral, fusese promovât din fabrică...), ceea ce îi îngreuna și mai tare misiunea.

Oricum, totul i-a ieșit pe dos acolo. N-a știut cum să ceară de mâncare la un bufet și-n loc de friptură i-a adus chelnerul o plăcintă cu mere, a cumpărat o bere și berea cu pricina avea gust de scortîșoară, i s-a întors stomacul pe dos. A mers să mănânce într-un expres, a pus pe tavă o farfurie în care era un rulou de carne, dar n-a găsit pâine, zadarnic a cerut cu glas apăsat pâine, pâine, ăia nu l-au înțeles, nu i-au dat, a fost nevoit să mestece carnea goală, doar cu legume, ceea ce el nu era în stare, îi venea greață, unde mai pui că atunci când a tăiat ruloul, a dat în el peste boabe de porumb, asta l-a intrigat rău de tot, bătuse el atât drum, plătise el atâta bănet pe porția aia ca să mănânce boabe de porumb! Asta ar fi putut foarte bine s-o facă la el acasă, în satul din dolj, se găsea porumb cât vrei!

Dar relele s-au ținut lanț de el: nu nimerea intrarea și ieșirea dintr-un imobil, de fiecare dată dădea să iasă pe la Eingang și să intre pe la Ausgang, de fiecare dată trăgea de-o ușă când s-ar fi convenit s-o împingă și invers. Iar în cameră, totul se adevărea potrivit, avea de înfruntat o conspirație: n-a reușit să deschidă fereastra, până la urmă, tot învârtind de maneta aceea, geamul s-a deschis, dar nu ca orice geam, ci numai partea de sus, de s-a speriat că l-a stricat și o să-i cadă în cap. Probleme insurmontabile a întâmpinat și în baie: n-a izbutit decât după chinuitoare încercări care-au durat vreun ceas să descopere butonul care să pornească apa de la veceu. Cât despre duș, până n-a pândit femeia de serviciu s-o întrebe în limba surdo-mușilor, n-a fost chip să-l folosească, fiindcă dușul respectiv n-avea robinet, cum se obișnuiește, ci altceva, tot un fel de manetă de care mișcai încoace și-ncolo.

Trei zile încheiate a durat lupta lui vasile dimitrel cu viena. Ieșea dimineața din hotel și o lua pe jos (nu folosea metroul sau tramvaiul, îi era frică să nu se încurce), avea încredere în mersul pe jos, firea lui de țaran îi spunea asta... Apuca pe o stradă dreaptă plină de magazine scilpitoare și ajungea undeva unde bănuia că e centrul: fiindcă acolo palatele se-nșirau ca mărgelile pe ață, era potop de omnire din toate colțurile pământului, toți se vânzoleau, făceau poze și pe fețele lor se citea încântarea, iar vitrinele arătau atâta bogăție de mintea lui vasile dimitrel nu putea să cuprindă. Seara, vasile dimitrel făcea calea întoarsă, rupt de oboseală. În a treia seară, din senin l-a podidit plânsul: l-a apucat așa o disperare; ce loc frumos e asta și ce tâmpit e el și ce viață de mizerie duse el până atunci! Da, plângea ca un copil și se gândea la toate astea. Și s-a recunoscut învins. Următoarele patru zile n-a mai părăsit camera de hotel. Decât o dată, când s-a repezit până la o alimentară de alături și a cumpărat pâine, câteva cutii cu brânză topită și trei sticle cu apă (și cu asta a dat greș, apa avea gust acrișor de lămâie, nu i-a plăcut, dar a băut-o așa...).

În ultima zi, când a venit să-l conducă la gară, austriacul care-l avea în primire l-a găsit pe vasile dimitrel schimbat: tras la față, îngândurat, cu privirea pierdută: „Herr dimitrel Alles ist in Ordnung?”. vasile dimitrel n-a înțeles, dar a dat din cap și a zâmbit.

Când a ajuns în țară, vasile dimitrel s-a grăbit să meargă la restaurantul lui preferat din centru, de lângă redacție: a comandat ciorbă de burtă, mici, sarmale, ceafă de porc cu cartofi prăjiți și murături, a băut țuică și o sticlă de cabernet. Credea că are să crape. N-a crăpat. Se simțea bine. Dar se simțea și trist, în sinea lui recunoștea că e un înfrânt, nu-i priise la viena, nu era făcut pentru atâta măreție, viața lui e una mărunță, într-o urbe mărunță. Și a jurat că nu o să mai calce niciodată în străinătate. Și s-a ținut de cuvânt.

Nu m-am dus nici în ziua următoare la slujbă, motivând că sunt bolnav în continuare, le-am spus colegilor mei că am o boală contagioasă, asta ca să-i conving că nu se cade să mă viziteze, căci ei tocmai se oferiseră prieteneste să-mi aducă medicamente și fructe. (Locuiesc singur în garsoniera din bucurești, familia este la craiova și ei cunosc amănuntul ăsta...)

Azi-dimineață însă n-a mai fost chip să scap de ei. M-am pomenit că sună la ușă. N-am vrut să le deschid. Dar ei insistau: au început să mă strige, sunau la sonerie, băteau în ușă, m-au apelat și pe telefonul mobil, știau că sunt acasă. Eram alarmat, înfricoșat: dacă am să le deschid, or să dea cu ochii de înfățișarea mea monstruoasă, de nesuportat!

Dar mintea mea nu mai era limpede: greoi, mai mult târându-mă și trăgând după mine gâlma mea apocaliptică, m-am îndreptat spre ușă și le-am deschis totuși. Ei au trecut pragul garsonierei închiriate și au exclamat „Intrasesm la idei că ai pățit ceva!”...

Eu nu mai țin minte ce am mormăit confuz: eram derutat că ei nu fac niciun comentariu despre felul hidos în care arăt. S-au așezat pe scaune și eu în fața lor, cu efort. Dar ei continuau să lase impresia că nu-i deranjează gâlma mea: mi-au înmănat o plasă cu portocale, conversa cu mine pe un ton firesc, ca și cum nimic nu era schimbat...

Mintea mi se-nvrtea în gol, fără să înțeleg ce se petrece: târziu mi-am dat seama că ei nici nu vedeau gâlma, ca și cum nu exista. Da, da, ei n-o vedeau! Au plecat. Rămas singur, mișcându-mă anevoie, m-am dus în fața oglinzii, poate aveau ei dreptate, poate se făcuse nevăzută. Ba nu, ba nu, era acolo, era acolo, halucinantă.

Atunci am avut o bănuială: să-ncerc și cu alții, dacă nici ei nu o văd?!

Mi-am învins sila de mine, mi-am învins spaima, mi-am învins rușinea și, pășind greoi-monstruos, m-am strecurat afară, pe stradă, noaptea. Primul ins întâlnit părea să nu aibă nicio repulsie la vederea mea. Și următorul la fel, și următorul la fel. Da, da, nici ei nu-mi vedeau gâlma.

Și astăzi m-am convins, nimeni nu o vede. Deși ea există, pornește din creierul meu, tiranică, și eu o trag după mine, stau agățat de ea, gâfâind o port ca pe o osândă și nimeni, nimeni nu o zărește.

Istorică vizită la viena a lui vasile dimitrel

Vasile dimitrel era redactor la ziarul județului, „drum drept”. Acolo l-au prins evenimentele din decembrie 1989. În acele zile, el se uita cu luare aminte la tot ce se petrece în jur și nu-i venea să creadă, se minuna, se mai și speria, își făcea și semnul crucii (rămăsese cu obiceiul ăsta din copilărie, de la țară, de la bunică-sa, înainte și-l făcea pe ascuns, că nu era voie, dar acum nu se mai ferea!...), dar pufnea și în răs: până în urmă cu o săptămână șefii îi ceruseră să laude cu convingere partidul, iar acum aceiași inși îi ordonau să-l înfiereze cu mânie. Degeaba însă au schimbat macazul, toți cei din conducerea ziarului au fost dați afară, s-au instalat alții, care au pus alt nume ziarului, un nume pentru vremurile noi, „monitorul”.

Cu noroc, vasile dimitrel a supraviețuit furtunii, a fost păstrat în redacție: erau alții cu păcate mai mari decât ale sale, au fost măturați înaintea lui, când urma el la rând, cei din fruntea gazetei și-au dat seama că trebuie să se oprească, nu mai aveau cu cine să facă ziarul, nou-veniții aveau gura mare, dar puțină pricepere.

Încet-încet, vasile dimitrel și-a consolidat poziția în noua orânduire haotică, o poziție mijlocie: tot nu scăpase de uluială privind la ce se întâmplă, dar învățase să și-o ascundă, simula foarte bine acomodarea cu exigențele perioadei. Așa se face că în 1992 a fost trimis în străinătate, „pe linie profesională”, la invitația unei organizații umanitare austriece, un stagiu de o săptămână la viena.

A călătorit cu trenul până acolo, gazdele au trimis pe cineva să-l aștepte la gară, omul l-a instalat la hotel, i-a dat niște bani de buzunar și l-a lăsat în plata Domnului: să se descurce, să vadă, să cunoască, să descrie ce vede. A venit la sfârșit și l-a condus la tren.

Săptămâna petrecută de unul singur n-a fost ușoară, ba chiar s-a dovedit un coșmar. De ce? Păi vasile dimitrel

Delia COJOCARIU

PARADISUL ISTERIC

Vine o vreme când Monalisa renunță
la zâmbetul ei tâmp
și cere sfatul unui stilist.

Conectată la realitate visez la un regres absolut
fără perne în care să urlu
cu vene tocite de atâta curgere
spre o reamintire flămândă.

Povestea mea își caută un destin
strigătul de început
mă prinde cu visul în carantină
și pistolul în teacă

În fiecare dimineață nasc un copil fără inimă
din minți inerte
în condiții de securitate deplină
cu aparențe și legi
cu prohibiții și vicii.

CONFESIUNE SIMETRICĂ

Totul e atât de personal
am căutat să aflu cum, cât, unde și cu câți bani

Fumez Slims fără timbru fiscal
ca și cum aș trage în piept ceva nepermis de singur
și fără urmări concrete.
Fumez Slims și atenționarea despre moarte mă încu-
rajază și mai mult
ca un exercițiu de analiză strategică despre mine
numai despre mine

Acest text e o scrisoare pentru mine

Taxiul a trecut de ploaic și grindină
Viața mea a rămas la podea.

Visez la morți și mai puțin la vii
Aș vrea ca mama să fie numai aici și aici
Aș vrea să pot să fiu și să fiu.

Stau în același vis ca într-un destin

Credeam că voi ajunge în iad
credeam că mă pot salva
vroiam să-mi pierd domeniile insurgente
într-o dragoste mare.

Nicum și nicicând în iad

Raport despre mine

Delia Cojocariu a lăsat în spatele biografiei sale experiența ei de specialist în serviciile Armatei Române și în NATO (lucrând câțiva ani pe frontul de viață și moarte din Kosovo) pentru a descoperi ceea ce era ascuns ori bine camuflat în ea însăși: un spirit proteic al Poeziei, gata să fie înfășurat în strategiile dinamice ale aparențelor. Delia Cojocariu a publicat primele poeme în engleză pentru colegii de arme din Alianța Nord-Atlantică. Înainte de a-și publica volumul în engleză, am convins-o să publice mai întâi în română. Cititorul îmi va da dreptate că am recuperat un „Raport despre mine”, așa cum sună în traducerea din engleză volumul Deliei Cojocariu, surprinzător pentru felul în care sensibilitatea trăiește și dă semne dincolo de bombe, mentalități în conflict și războaie. (Dan Mircea Cipariu)

*Nu traduc nimic
sunt pe câmpurile de maci mișcătoare.*

Un bărbat
bărbatul din mintea mea
a găsit un timp înghețat.

KARMA LICHIDĂ

Nu cred că mă mai interesează cum ar trebui să fiu
mi-arunc creierul la podea.
Poate că ar trebui să rup regulamentele de făcut istorii
și dragoste
numai dragoste.

Singurătățile nu ajung niciodată la timp

Plâng și fulgerele îmi ard planul strategic de viață

Singurătățile sunt întotdeauna pentru un alt sfârșit.

Plâng, mi-e totuna

Aș vrea să vorbesc într-un fel de engleză
Într-un fel de inconștientă de sine
Într-un fel de urlat de câine.

Impersonal pământul îmi fuge de sub picioare
Impersonală scrierea mă strânge de gât.

*Aș vrea să mă salvez ca să pot cunoaște
Aș vrea să omor câteva rânduri.*

DE AZI NU MAI MĂNÂNC CARNE

Aș putea începe așa
să spun povești despre vicțile altora
Eu să-mi păstrez carnetul de bal
iar acționarii să-mi trimită scrisori
pentru un drum fără diagnostic.

De ce să-mi fie frică
Dumnezeu doarme
și dragostea mea.

Mă trezesc în multe feluri dimineața
Și nu mă pot atinge

Acceptarea realității mă duce dincolo
unde eu nu iubesc pe nimeni.

ADDAGIO ÎN BALCANI

Eu am scris cu gândurile tale
și nimic nu a fost ușor.

Trebuia să o cheme Ana
Trebuia să se nască într-o vineri
cu simțuri noi.
Pe nevăzute să sape în viscere
pe nevăzute să cunoască lumea dintre noi.

Lecturi pentru a doua zi
Lecturi care să ne mărturisască un Dumnezeu
Un singur Dumnezeu.

RAIONUL DE ODIHNĂ

Mi-am deschis visul pentru încă un salt
Șarmul meu face ravagii
Un amestec flagrant de structură
Mă trimite la reședința Țarului Nicolai I.

Atât am scris până acum și nimic nu e de ajuns
Scriu rapoarte despre dragoste și moarte
Și un vis ca o batistă la ochi
Îmi ascunde cine sunt cine ești.

Mușc din unghii și din marea spovedanie
Cuvintele îmi vorbesc despre aparențe.

Vânturile,
valurile...

Simona Dumitrache

AUDIENȚA EXTAZULUI (parodie de încurajare)

Simona, Simona,
nu e bine -
azi nu e așa ca ieri
în poezie -
nu te poți întâlni doar cu
tine,
nu poți să-i ceri,
de exemplu, editorului,
chiar dacă nu e sincer în
gândire,
să nu-ți propună-o întâlnire
la marginea ogorului
literaturii pentru o
discuție editorială -

vezi numai să nu
întârzi la școală!

pentru a atinge extazul,
inclusiv în poezie, adică,
e bine să știi
că trebuie să te-nscrii
încă de mică, mică, mică
în audiență cinstită
la muze -
necazul
e că după un timp
poți rămâne suflând din
buze,
dacă nu ești primită -
așa că fă-le tu în necaz
și, cu oarecare prudență,
trece peste audiență
și intră caldă
în extaz!

Parodii

de Lucian PERȚA

SORIN LAVRIC

CREIERUL LUI PIRANESI

FLUCTUAȚIILE ATENȚIEI

Una din cele mai stînjenoare experiențe de care am avut parte a fost atunci cînd, străduindu-mă să-mi amintesc chipul femeii de care tocmai mă îndrăgostisem, am constatat iritat că particularitățile feței i se ștergeau treptat. Și cu cît mă chinuiam să-i reînviu trăsăturile, cu atît îmi dădeam seama că ele își pierd conturul. Era ca într-un proces de estompare în cursul căruia atenția mea îi absorbea fizionomia. Un fel de percepție obsesivă, a cărei intensitate înghițea amănuntele. Cred că prin experiența aceasta am trecut cu toții.

Ceva asemănător am trăit în privința limbii române: neplăcerea de a simți cum, repetînd de mai multe ori un cuvînt cu glas tare, literele își pierdeau familiaritatea, ajungînd să-mi sune tot atît de straniu ca o vorbă pe care o auzeam pentru prima oară. Mai mult, nici măcar semnificația lor nu o mai puteam regăsi în memorie. Pronunțam niște litere străine, cărora nu le puteam da nici un înțeles, fiind stupefiat să realizez că același cuvînt, cu puțin timp înainte, mi se părușe o vocabulă banală, cărcia nu merita să-i acord nici un interes. Și cu cît repetam mai des silabele, cu atît cuvîntul mi se părea mai necunoscut. Îngăimam perplex, precum un copil mirîndu-se de propriile sunete, un cuvînt pe care îl rostisem de mii de ori fără să-mi atragă vreodată atenția.

La fel ca în cazul chipului femeii iubite, atenția obsesivă pe care o dădeam silabelor sfîrșise prin a le ucide sensul. Fără să știu, în ambele cazuri trăisem o destrămare a rețelei de obișnuințe în care fusesem prins pînă atunci. Cîtă vreme vorbele și persoanele cu care mă întîlnisem fuseseră acoperite de rutina unei preocupări convenționale și intermitente, nu le dădusem importanță. Făceau parte din fundalul familiar al lucrurilor obișnuite, acelea pe care nu le bagi în seamă

nici dacă treci de o mie de ori pe lângă ele. Dar, din momentul în care ceva mă scosese din rutina convenției (îndrăgostirea, în primul caz, și repetiția, în al doilea), atenția sporită pe care o acordasem unor amănunte (trăsăturile chipului sau înțelesurile cuvîntului) dusese la dispariția treptată a detaliilor căutate. Concluzia? Orice lucru intrat în orizontul deprinderilor noastre își păstrează identitatea numai dacă atenția pe care i-o dăm este una intermitentă. Intermitența îi salvează ființa, și asta, deoarece conservă setul de convenții pe baza căruia îi construim semnificația. De îndată însă ce atenția se focalizează continuu și obsesiv, plasa obișnuințelor se rupe, familiaritatea fiind înlocuită de un mediu neconvențional, în care semnele (vizuale sau auditive) își pierd înțelesul. E îndeajuns ca atenția să redevină intermitentă, ca totul să reintre în normal.

Și tot de atenție depinde orizontul afectiv al vieții. Există o dispoziție sufletească în care, dacă nimerești, privirea îți capătă o ascuțime de microscop: vezi detalii de o indescriptibilă fințe și sesizezi corelații pe care nu le bănuiai. Dispoziția aceasta e starea de panică. Cred că nimeni nu-și dorește să cadă în ea și, totuși, revelațiile pe care le capeți trăind-o răscurpără trauma prin care ai trecut. Datorz stărilor mele de panică descoperirea unui timp de înțelegere pe care nu-l bănuiam: perspectiva afectivă. Nu, nu e vorba de empatie, adică de acea apropiere sufletească prin care poți intui ce se întîmplă într-un om, și cu atît mai puțin de simpatie, adică de o îndrăgire prin care poți presimți motivațiile unei ființe. E vorba de altceva: de o acuitate a percepției pe care ți-o dă gîndul că, privind un amănunt oarecare, s-ar putea să nu-l mai vezi niciodată.

Ceea ce deosebește această percepție de cea obișnuită este că fiecare fleac te izbește prin importanța lui.

Iarăși nu e vorba de ceea ce se spune îndeobște, și anume că, în asemenea clipe, îți trec prin minte cele mai absurde și mai futele gînduri, aflate în uimitor contrast cu gravitatea situației în care te afli. Nu de asta e vorba, ci de intensitatea cu care toate fleacurile se impun atenției. Năvălesc peste tine într-o avalanșă de detalii extraordinar de vii, a căror prospețime dureroasă te copleșește, și te agăți de fiecare lucru din nevoia de a te descărca de tensiune.

Și acum apare drama: lumea își vede de mersul ei fără să realizeze că în tine se petrece un colaps. În timp ce ție nimic nu-ți este indiferent, toată realitatea e indiferentă față de tine. Această nepăsare te stupefiază: ție îți vine să urli, iar porumbelul ciugulește firmiturile de pîine din caldarîm, o femeie trece legănîndu-și poșeta, un cerșetor cîntă la vioară, doi tineri îți zîmbesc fericiți și o vrabie se tăvălește în nisip. Detaliile acestea ți se întipăresc în minte definitiv și indelebil, parcă împlîntate cu fierul roșu. Și în timpul asta cazii în tine însuși, în vreme ce vrabia se bălăcește în praf, fără să știe cît de norocoasă este ca în comparație cu tine.

Și astfel ajung la cea de-a doua trăsătură a panicii: invidia. În cursul panicii, îi invidiezi pe toți pentru seninătatea cu care trec pe lângă tine, trăindu-și viața, și simți că ai da orice numai să poți să intri în pielea lor pentru a scăpa de neliniștea trăită. Ai da totul ca să-ți schimbi identitatea și, astfel, ajungi să-l dușmănești de moarte pe cerșetorul care ciupește corzile sau pe porumbelul care ciugulește firmiturile.

Iar cînd te întorci printre cei vii, gustul invidiei te așază într-o perspectivă afectivă din care poți vedea totul în altă lumină: acum știi că spectacolul vieții se desfășoară pe un fundal de indiferență completă și vei face totul ca să-l contracarezi cît timp mai ești viu.

VIGILENȚĂ ȘI SUSPICIUNE

Cuvîntul-cheie al epocii în care trăim este cel de verificare. Cînd am constatat cît timp pierd zilnic verificînd tot felul de fleacuri, m-a apucat teama ca nu cumva să fiu mai bolnav decît crezusem, pentru ca, după un timp, să-mi dau seama că ceea mi se părușe a fi un defect psihologic de care credeam că sufăr numai eu să se dovedească a fi trăsătura fundamentală a lumii noastre.

Gama zilnică a gesturilor pe care le facem numai cu rostul de a verifica ceva sau pe cineva are o gradatie uimitoare: verificăm dacă am închis ușa, dacă nu am lăsat apa sau gazele deschise, dacă am dus gunoiul; apoi ne verificăm înfățișarea în oglindă, ne verificăm contul în bancă sau dacă nu cumva mașina din fața blocului ne-a fost furată în timpul nopții; verificăm dacă nu ne-a înșelat iubita sau dacă nu am fost păcăliți la cîntar în piață; verificăm dacă nu am fost surprinși asupra unei culpe sau dacă partea de abjecție a ființei noastre nu a ajuns la urechile altora; în fine, ne verificăm fidelitatea prietenilor cu aceeași grijă cu care statele lumii își verifică periodic mănunchrul de alianțe și sferele de influență. Iar, la sfîrșit, dacă mai avem timp, verificăm dacă ceea ce se spune despre trecutul nostru este propagandă sfruntată sau adevăr banal.

Pe scurt, puține lucruri din viața unui om nu stau agățate de săvîrșirea în prealabil a unui act de verificare, iar ceea ce este înmărmuritor este că toate fleacurile acestea alcătuiesc, de fapt, adevărul profund al vieții noastre, dar nu atît în sensul comun al unei deprinderi psihologice de ființă silită a trăi într-o permanentă stare de vigilență, ci în sensul profund că omul este prin firea lui un verificator, asta însemnînd, pur și simplu, că adevărul (verus) este rezultatul unei verificări. Etimologic, a verifica înseamnă a face ca ceva să fie adevărat. Cînd verifici un lucru îl adeverești sau nu. De pildă, cînd verifici istoria, o adeverești sau o respingi, dar nu o mistifici acoperînd-o

Astfel, tot ceea ce este veridic și veritabil în viața noastră este rezultatul unei verificări premergătoare, după cum tot ceea ce este fals și mincinos este rodul mistificării. Chiar dacă urechea noastră nu mai sesizează jocul de nuanțe dinlăuntru acestor cuvinte, viața ne este prinsă în cîmpul lor de forță.

Morala? A mășlui viața unui popor înseamnă nu doar a-i servi pe tîpsie minciuni care, repetate mereu, devin adevăruri subînțelese, dar pe deasupra înseamnă a-l împiedica să verifice dacă trăiește în minciună sau în adevăr. Prin urmare, scopul unei propagande este să-i facă pe oameni să nu mai poată verifica o anumită versiune, caz în care siguranța și liniștea lor dispar, căci nimeni nu ar sta să verifice ceva dacă nu ar urmări siguranța zilei de mîine. Verificăm ca să fim siguri, nu pentru altceva. De pildă, trăim într-o Romînie în care am fost împiedicați, în mod sistematic, să verificăm adevărul istoriei interbelice și postbelice. De aici, și lipsa noastră de siguranță.

Adevărul (veritas) este o problemă de susceptibilitate psihologică, și nu de competență cognitivă. Zilnic verificăm o mie de fleacuri, dar de ce? Omul e ființă verificatoare (veritas facere), în sensul că produce adevărul înlăturînd suspiciunea și întronînd siguranța. Psihologic, nu avem încredere decît în oamenii cărora le-am verificat în timp caracterul. Verifici ca să risipești suspiciunea apriorică cu care îți întîmpini semenii. Un om verificat e cel care nu mai reprezintă un pericol. De aceea, orice instituție își verifică angajații, după cum vecinii de bloc se verifică între ei. A ști ce hram porți – deprinderea spontană de a-l intui pe semenul din fața ta – arată că verificatul e forma spontană de manifestare a vigilenței umane. A sta de veghe supraveghind e totuși cu a verifica. Tocmai de aceea adevărul ține cu precădere de vigilență și de suspiciune și abia apoi de cunoaștere.

Problema e că, oriunde ți-ai îndrepta privirea, dai

valoare – frumosul, autenticul, veritabilul, originalul – trebuie supusă mai întîi verificării. Dar și gnoseologic, lucrurile stau aidoma: în științe, verificarea ipotezelor este o exigență implacabilă. A cunoaște înseamnă a selecta ipotezele prin verificarea lor. Culmea e că și sfințenia poate fi verificată după un număr de criterii stricte, a căror respectare conferă dreptul de sanctificare a unui om, dar asta în situația ideală, cînd factorul politic nu-și viră coada.

Toate aceste exemple, a căror diversitate pare cu neputință de așezat într-o ordine logică, își trag originea dintr-o singură nevoie omenească: siguranța zilei de mîine. Scopul verificării e supraviețuirea, iar pentru a supraviețui trebuie să te miști într-o zonă în care suspiciunea inițială a eliminat de dinainte toate pericolele. Tocmai de aceea adevărul e o chestiune de suspiciune, înainte de a fi o chestiune de adecvare la realitate a cunoștințelor noastre. Verifici nu ca să aflu ceva nou, ci ca să scap de o bănuială, de o neliniște sau de o presimțire. Tot ce-i vital în viața mea trebuie să-l supun verificării, în vreme ce amănuntele care nu mă privesc direct pot fi lăsate neverificate. Nu totul trebuie să fie verificat, și asta, pentru că nu e nevoie.

Ceea ce nu ține de experiență, ci de teorie, intră în sfera neverificabilului, în sensul că dau credit multor cunoștințe pe care nu le pot verifica singur, dar pe adevărul cărora mă bazez fără șovăire. Dacă nu aș crede decît în lucrurile pe care am apucat să le verific cu mîna mea, aș muri repede de mefiență, și asta, pentru că nu îmi stă în putere să verific în timpul vieții decît foarte puține adevăruri. „Crede și nu cerceta” este o regulă spontană a vieții noastre psihologice: cred într-o puzderie de amănunte pe care nu am stat niciodată să le verific, și asta, pentru că ele nu îmi sînt cu adevărat vitale. Dacă ar fi fost vitale, ar fi intrat în categoria „adevărurilor de suspiciune vigilență”.

Evenimentele lunii mai: festCO

MIRCEA GHITULESCU

Festivalul Comediei Românești, supranumit **festCO** (adică festivalul e mic, dar Comedia e mare), a ajuns la a VII-a ediție. După căderea Galei Uniter, este, de departe, cel mai important eveniment cultural bucureștean al anului. Tocmai am văzut la Teatrul **Elvira Godeanu** din Târgu-Jiu, o parodie la premiile UNITER de tot hazul. Marian Negrescu, fondatorul teatrului, în „no smoking”, îl imita pe Ion Caramitru în „smoking” și deplânge modul cum s-a micșorat Gala Caramitru, care a pornit cu o mie patru sute de invitați la Teatrul Național și Opera Română, ajungând la optzeci de invitați într-un studio de televiziune.

Ne întorcem la evenimentul creat de actorul George Mihăiță, directorul Teatrului de Comedie. Programat ca și în cele șase ediții anterioare pe durata unei săptămâni (6-13 mai), **festCO** a oferit optsprezece titluri și mai multe reprezentații. Două din Europa: Franța și Luxemburg. Franța cu **Scaunele** de Ionesco, creat de un așa-numit Theatre du Tropic, și Kulturfabrik din Luxemburg, cu **Mansardă la Paris**, de Matei Vișniec, spectacol mixt, franco-român, unde cel mai tare era Constatin Cojocaru în rolul lui Cioran. În piesă „se povestește” despre ultimele zile ale eseistului Emil Cioran, răpus de boala uitării. Constantin Cojocaru, mereu în centrul atenției, are o perfectă figură de idiot genial (atenție, foloșim cuvântul în descendența romanului cu același nume, scris de cine, oare?). Radu Afrim, în formă normală, vom vorbi și despre forma sa anormală, ne-a oferit o versiune simplă și energică a dramei lui Vișniec, în comparație cu aceea bogat ilustrată de la Teatrul Național din Cluj-Napoca.

Cu voie sau fără voie, **festCO** a fost anul acesta dedicat comediei sentimentale interbelice. Poate că asta a și urmărit selecționerul Ion Parhon. Au fost înscrise în program nu mai puțin de patru spectacole cu piese de Mihail Sebastian, chiar dacă centenarul autorului s-a consumat în 2007. Toate sunt, însă, extrem de provocatoare: **Steaua fără nume** în două versiuni. Cu această ocazie, vom putea descoperi împreună o noutate: Teatrul **Jean Bart** din Tulcea, care a jucat **Steaua fără nume**, în regia lui Aurel Palade. La acestea se adaugă **Jocul de-a vacanța**, de la Baia Mare, în regia lui Radu Afrim. Plus **Titanic Vals** de Tudor Mușatescu, unde actorul Cristian Șofron încearcă, cu hohote izolate, să restaureze comedia interbelică.

La concurență cu Mihail Sebastian a fost Lia Bugnar cu **Jocul de-a adevărul, Ofertă de serviciu și Șapte dintr-o lovitură**. După **Jocul de-a vacanța** de Mihail Sebastian și **Jocul de-a adevărul** de Lia Bugnar, mai lipsea **Jocul de-a măcelul** de Eugen Ionesco. Adevărul este că, în **Șapte dintr-o lovitură** de la Teatrul Național București, Ion Caramitru a reușit să extragă sensul comic și tragic deopotrivă al unor destine

contemporane. Desigur, ideea de comedie românească nu a fost aplicată conștient, astfel că suntem nerăbdători să vedem a doua versiune a lui Radu Afrim.

Nu trebuie pierdut **Molto gran'impresione**, spectacolul de la TNB care ne transportă în vremea lui Millo, un spectacol semnat de Dan Tudor, cu o echipă de mari actori ai Naționalului.

Am așteptat enorm **Jocul de-a vacanța**, de Mihail Sebastian, de la Teatrul din Baia Mare, care ne-a uimit cândva cu un **Caligula** de Camus/Frunză. De data aceasta, în raportul Mihail Sebastian/Radu Afrim, cel din urmă rămâne același elev corigent care ar trebui să treacă direct în **Lecția** de Ionesco, unde profesorul asasinează elevii. El a răspuns la întrebarea ce știi despre **Jocul de-a vacanța** de Mihail Sebastian, dar el nu a citit piesa, însă a pus-o în scenă după șoaptele tociarului din spate. Nu, Radu Afrim, să ne înțelegem, în piesa lui Sebastian este vorba de nevoia de singurătate care eșuează în doi, și nu despre ce se vede „sub fustița Corinei”, cum spui dumneata în niște cuplete penibile. Nefiind filozof, Radu Afrim nu știe să citească. De fapt, nu știe, când citește, să aplice legea genul proxim și diferența specifică...

Un nou proiect pe afișul acestei ediții se numește **Comedii uitate**, care a demarat cu **Neguțătorul de ochelari** de Tudor Arghezi, text cu care poetul devenea, fără să știe, un precursor al teatrului suprarealist (absurd îi spunem astăzi) dezvoltat de Gellu Naum și Eugene Ionesco. Despre acest proiect, șeful suprem al celui mai bun teatru din București a declarat: „Vom lansa proiectul în cadrul festivalului într-un nou spațiu, Clubul Teatrului de Comedie, și îl vom continua în fiecare lună cu câte un spectacol-lectură. Vrem să atragem atenția asupra unor texte uitate, chiar necunoscute și ne jucate vreodată”.

Un concurs pentru autorii de comedii a umplut paharul. Au fost premiați Valeriu Butulescu pentru comedia **Insula cu femei**, Olga Delia Mateescu pentru **Canapeaua** și Radu Macrinici pentru **Matineu la Barbarossa**. Mircea M. Ionescu a fost distins cu o mențiune pentru **Mansarda de la subsol** și **Filozofia bășcăliei**. Nu ai cum să eviți **festCO**. Doar la Sibiu poți vedea ceva mai bun. Jos pălăria!

Cel mai bun spectacol a fost **Buzunarul cu pâine** de Matei Vișniec, cu Oana Pellea și Sandu Călin Gruia. De data aceasta, nu au mai luat premiul de interpretare Victor Rebengiuc și Mariana Mihaș, cum ne-am fi așteptat, ci Dorina Chiriac și Constantin Cojocaru. Înseamnă că se schimbă ceva pe lume.

Avea dreptate Victor Rebengiuc într-o apariție la un post de televiziune. „Teatrul românesc performează pozitiv” - spunea el. De unde o fi învățat arta pleonasmului, această veche limbă de lemn, nu se știe.

P.S. Felicitări Teatrului Maghiar din Cluj-Napoca pentru spectacolul cu **Trei surori** de Cehov, cel mai bun spectacol din România în versiunea UNITER, pe care l-au văzut doar membrii juriului și ungerii amatori. Ar trebui să se dea premii

Filme de tot felul

CĂLIN STĂNCULESCU

Evenimentul lunii îl reprezintă Festivalul Filmului European, manifestare în desfășurare la București, Brașov, Timișoara și Iași până la 31 mai. Deschis fără bălbele penibile de anul trecut, când la Sala Palatului s-a tăiat sunetul și un ambasador a trebuit să „rostească” un speech prin gesturi, FFE a devenit nu doar o bucurie pentru cinefili, dar și pentru publicul săturat de ineptiile marca Hollywood, care ne invadează în continuare ecranele, mari și mici, în ciuda directivelor Comisiei Europene, ce stipulează proporții precise și majoritare pentru filmul european.

Ediția cu numărul 13 pare a fi o ediție norocoasă nu numai prin cantitatea filmelor - 40, dar și prin calitatea lor, ilustrată de zecile de premii acordate la marile competiții festivaliere internaționale, la care se adaugă prezența în premieră a cineaștilor ruși cu trei filme, precum și a celor din „țara cantoanelor” cu două filme.

Prezența românească este asigurată de trei filme de mare răsunet, și anume: „**Călătoria lui Gruber**”, ecranizare a unui fragment din romanul „**Kaputt**” de Curzio Malaparte, în regia lui Radu Gabrea, multipremiatul film al lui George Dorobanțu, „**Elevator**”, o autentică surpriză nu doar pentru spectatori, dar și pentru profesioniștii din cinematograful românesc, care ar putea asista la o autentică lecție de film, și „**Cea mai fericită fată din lume**”, în regia lui Radu Jude, care chiar în aceste zile se află la Cannes sperând, ca și noi, la un nou prestigios premiu.

Două documentare de mare respirație ne prezintă preocupările cineaștilor ruși de a oferi priviri proaspete asupra unor personalități de mare anvergură. Astfel, „**Eisenstein și Meyerhold, un dublu portret în interiorul unei epoci**”, regia Galina Evtușenko, scenariul Lev Roșal, ne oferă fișa unei duble crime a regimului stalinist, care și-a decapitat cinematografia și teatrul, neuitând și de celelalte arte care și-au plătit cu prisosință prețul libertății de expresie într-o sângeroasă dictatură. Al doilea documentar, „**Ultima haltă**”, regia Galina Evtușenko și Lev Grișin, răspunde pe cât este posibil la întrebările ce au înconjurat moartea marelui scriitor rus Lev Tolstoi, decedat într-o mică gară de provincie la Astapovo, după ce-și părăsise familia, faima și averea, dar nu și propriile principii morale. Cineaștii ruși sunt prezenți și cu un film de ficțiune la FFE, pe numele său „**Clocot**”, regia și scenariul Tatiana Firsova, o emoționantă poveste de dragoste dintre un student și o casierică de supermarket, al cărui final se bucură de un inedit suspans.

Filmele elvețiene, „**Acasă**” și „**Prietenul**”, în regia Ursulei Meier și a lui Mischa Lewinski, reprezintă o cinematografie plină de surprize plăcute, dar și de păcate, prea puțin cunoscută de spectatorii din România. Primul film este imaginea inversată a unui **roadmovie**, al doilea este un inedit **love story**, realizat de un specialist în psihologie.

Dintre cinematografiile „mici”, mi s-a părut deosebită prezența Sloveniei cu „**Instalația iubirii**”, o fină ironie la adresa filmului, dar și a postmodernismului cu instalațiile sale de tot felul, ce intervin cu și fără voia noastră în viața cea de toate zilele. Un film în film, cu un haz nebun, ce merită a fi văzut de cât mai mulți spectatori.

Deschiderea FFE a fost asigurată de „**Gomorra**”, multipremiat la Cannes, Chicago și München, nominalizat la cele mai prestigioase recompense europene și americane, regia lui Matteo Garrone demonstrând virtuțile unui cinematograful percutant, cu un subiect inspirat de lumea interlopă napoletană și de diversitatea acțiunilor criminale pe care le semnează. Nu este de mirare că autorul romanului inspirator al filmului, Roberto Saviano, duce o existență asemănătoare lui Salman Rushdie, că vreo câțiva actori au fost anchetați pentru complicități deocamdată nedovedite. Este bine că acest film, alături de alte cel puțin douăzeci de titluri din FFE vor fi difuzate și pe ecranele românești după încheierea evenimentului.

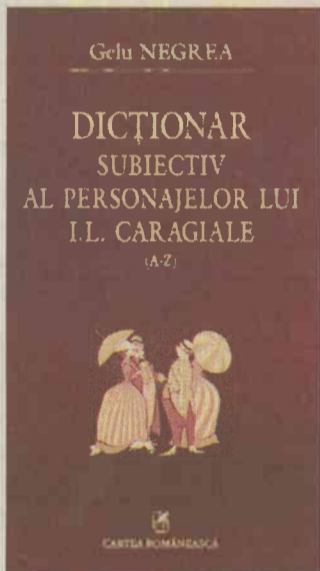
Eseuri la zi: Caragiale for ever și Spiru Haret pe Lună

HORIA GÂRBEA

GELU NEGREA, Dictionar subiectiv al personajelor lui I.L. Caragiale (A-Z)
Editura Cartea Românească, eseu

Opera lui Ion Luca Caragiale este fascinantă pentru mulți cititori și cercetători, unii de-a dreptul împătimiți. O resursă importantă a ei sînt personajele. Dacă situațiile sînt adesea de o extremă banalitate, mai ales în momente și schițe, personajele reprezintă nu doar motorul acțiunii, ci chiar rațiunea de a exista a textului. Un domn greșește repetat o adresă, un chefliu vrea să depună o petiție pentru pensie, ce nici nu e a lui, la o regie fără legătură cu chestiunea, un altul se indignează de situația catastrofală a țării în timp ce îi naște nevasta, un copil răsfățat e dus cu alai și cu trenul în Capitală. Aceste „situațiuni” nu răiesc literar fără personaje. În crearea cărora Caragiale-tatăl a excelat, ca și fiul de altfel.

Ideea unui dicționar de personaje din opera lui Ion Luca Caragiale se impune! Dacă întreprinderea a întârziat aproape un veac de la dispariția autorului, faptul ține de dificultatea realizării ei. Iată că Gelu Negrea, regizor, critic și prozator, după o încercare preliminară, definitivează acum

acest edificiu necesar receptării marelui ploieștean, extrăgînd doar zece la sută din personajele pe care, de altfel, le inventariază complet la final. Dar numai vreo 150 de personaje centrale beneficiază de cite un articol, unde autorul dicționarului dezvoltă cite un eseu în jurul fiecăruia.

Astfel, Gelu Negrea se ferește de ariditate și cartea sa de peste 400 de pagini devine una palpitantă. **Dicționarul** („eseistic”) al lui Gelu Negrea constituie, de fapt, o interpretare a lui I.L. Caragiale prin prisma personajelor lui. E important că autorul, fiind și regizor, a exersat, montînd Caragiale, modul de acțiune al acestor personaje, fiind, din cite știu, singurul exeget al părintelui lui Mitică avînd formație de om de teatru.

Gelu Negrea aspiră la totalitate, chiar dacă nu tratează absolut toate personajele. Însăși alegerea grupului la care se referă este un act de opțiune critică. Și așa, acest grup este destul de larg, cuprinzînd toate personajele importante, inclusiv unele inexistente scenic, dar nu mai puțin vii, ca Ghiță Țircădău. Apariția, zilele trecute, a **Dicționarului** este un fapt cultural de referință.

MIRCEA GHEORGHE, Imprevizibilul triumf, Institutul European, eseuri, publicistică

De 20 de ani Mircea Gheorghe se află în Canada unde scrie însă și în românește, de fapt, mai ales în românește. În contact permanent și foarte strîns cu mediul cultural din țară, Mircea Gheorghe este o prezență obișnuită și plăcută în revistele literare de la noi, ca și în diferite antologii. Este un talentat autor de proză scurtă, are, evident, vocația narațiunii și o mare inventivitate. Volumul de acum este însă o culegere de articole pe teme diverse, dar referitoare mai ales la literatura românească a emigrației. Apar, astfel, autori ca Florin Oncescu, prozator român din Canada, Eugen Ionescu, dar și Gelu Ionescu, precum și alții, trăitori în Canada

mai ales, mai puțin cunoscuți în România. Alte eseuri se referă la emigranții estici ai altor popoare: Milan Kundera, de pildă. Cînd

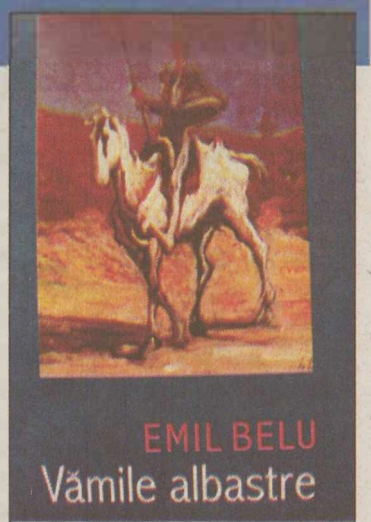
are ocazia, Mircea Gheorghe se referă și la scriitori din țară cu care are afinități, cum ar fi Cătălin Mihuleac, Livius Ciocărlie, Tudor Octavian sau Andrei Pleșu. Cartea lui Mircea Gheorghe este eterogenă, dar nu mai puțin agreabilă. Articolele care o compun sînt succinte, uneori chiar exagerat de scurte, este de bănuț că autorul a fost limitat de necesitățile tipografice ale revistelor, primind, ca atîția alții, un număr fix de semne. Cum autorul este, însă, un promotor al clarității și conciziei, el ajunge la țintă în spațiul propus. Avem, astfel, un număr substanțial de texte instructive și bine compuse, care pot fi citite în orice ordine cu același interes.

EMIL BELU, Vămile albastre, sub egida ASB, eseuri, publicistică

care le relatează cu talent și din care extrage morala, adesea paradoxală. Emil Belu se declară „dilematic”, așa îl numește într-o scurtă postfață și C. Țoiu, și chiar este dilematic la propriu și la figurat (colaborator al revistei omonime, între timp învechită de bunăvoie). Comentariile lui lasă deschisă posibilitatea unor alte interpretări, ba chiar le provoacă. Dincolo de sensuri și tîlcuri expuse cu talent, Emil Belu fiind un moralist de vocație, desprindem și farmecul scriiturii

care face parte din fabulă. Astfel, excelent este eseu intitulat **Analfabetism**, despre emigranți români analfabeți la propriu, care se descurcau minunat, despre un mistificator de geniu care a antrenat ani de zile echipe de hochei în liga Nord-Americană, fiind, în particular și în secret, neștiutor de carte, despre analfabetismul politic scuzabil și confortabil. Întrebarea cu răspuns deschis este: oare, în lumea de azi, nu e mai comod și mai profitabil să nu știi carte? Alt eseu remarcabil se

referă cu sagacitate la declinul contemplației în lumea contemporană – o plăcere refuzată din obtuzitate sau o formă de supraviețuire. Apoi, ca să contempla, aș adăuga, și fiecare text al lui Emil Belu arată calea unor completări posibile și chiar a unor comentarii în divergență. Deși, în sens editorial, este un debut, „**Vămile albastre**” este un volum al unui scriitor și analist matur și ștăpîn pe toate mijloacele sale de raționament și scriitură.

ION CREȚU, Lecturi de serviciu
Editura MNLR, cronici la volume de literatură străină

Aproape totul este judicios și plăcut în cronicile adunate ale lui Ion Crețu, în fiecare în parte și-n toate la un loc. Aproape totul, cu excepția certă a titlului. De ce își depreciază acest rafinat cunoscător de literatură, critic, traducător și prozator cuprinzătoarele lecturi? Din modestie? Ion Crețu e prea inteligent ca să fie modest și nu pot crede că autorii citați de el, de la Balzac și Beigbender la Malcom Lowry și Graham Greene, au fost parcurși doar ca sarcină profesională. Decît dacă admitem că Ion Crețu e cel mai fericit dintre muritori, cel la care paradisu se confundă cu serviciul, ca la Borges cu biblioteca. Cartea începe, de altfel, cu un apropro. Eseul de pornire: **A citi, a reciti**, pune problema scopului și modalităților lecturii de la Harold Bloom înapoi pe firul întrebării.

Ion Crețu dă un răspuns paradoxal, dar foarte interesant și exact întrebării lui Bloom: „*Cum și de ce (să) citim?*”. Pentru a descoperi acele cărți care să merite apoi recitate, plăcerea reală a lecturii fiind parcurgerea unei cărți bine a doua, a treia a... oară. Agreez întru totul interpretarea criticului, fiind eu însumi un mare recititor, nu neapărat al celor mai bune cărți în absolut, dar, în mod sigur, al celor mai bune pentru mine. Aici Ion Crețu ilustrează pe viu un alt paradox: citește pentru a găsi cărți de recitat, dar, ca să le găsească, „cetește-naainte”, vorba lui Bacovia, nu înapoi, încît e de întrebare cînd mai are timp de recitare! Fie că a citit cărțile la care se referă de nevoie, de plăcere sau căutînd capodopera care merită a doua lectură, Ion Crețu nu s-a limitat să citească. A și scris despre ce a citit, cu bucurie și cu pricepere, fără superficialitate și provocator, încît interpretările lui sporesc plăcerea lecturii noastre. Avem de ce să-i fim recunoscători!

CODRUȚA MISSBACH, CRISTINA ȘTEFAN
Într-un crater de pe Lună. De vorbă
Editura Deliana, eseu, convorbiri

Un volum inedit, atractiv, departe mult de banalitate unei cărți-interviu propun două profesoare de filozofie-psihologie, cu doctorate în domeniu, de la Liceul Spiru Haret. Cristina Ștefan (mai degrabă intervievatoare, „stîrnitoare”) și Codruța Missbach (cu mai multă experiență la catedră și mai mulți ani, dar numai după buletin) discută fără prețiozități didactice despre educația școlară, tipologia elevului și a profesorului contempran și despre spiritul „spirist”, adică al liceului absolvit prin timp de Eliade, Noica, Paleologu, Pleșu, Paler. Vorbesc și de patronul liceului, Spiru Haret, model al breslei dascălilor de școală, despre filozofie și pedagogie. Codruța Missbach spun_e la un moment dat, inspirat: „*Este firesc să-i recunoști elevului uneori că nu știi. Nu poți să știi totul!*” și cere lipsă de rigiditate didactică. Temele abordate se succed imprevizibil de la religie la familia monoparentală, de la politicile publice la filozofie și așa mai departe, într-un regim de viteză care evită plictiseala. Deși cele două interlocutoare nu sînt în sens strict scriitoare, dialogul lor e mai viu și mai interesant, ba chiar cuprinde formulări realizate mai „cu talent” decît al unor profesioniști ai scrisului. Titlul este găsit ca o aluzie la faptul că un crater de pe Lună poartă numele lui Spiru Haret, precum liceul unde își îndrumă elevii cele două autoare. Începută din simplă curiozitate, fără mari speranțe, lectura a devenit captivantă.

Ca și Mircea Gheorghe, Emil Belu (născut în 1947, în Oltenia) a emigrat din România în 1990 și a păstrat, după stabilirea la Montreal, Canada, un ochi lucid ațintit asupra țării de origine. Inginer de formație, Emil Belu are o mare capacitate de analiză politică, sociologică și culturală.

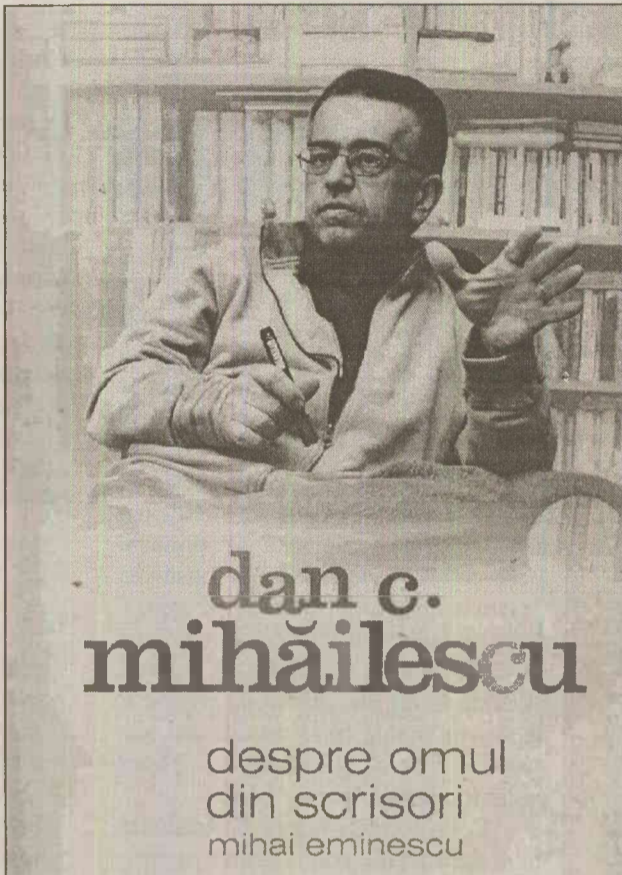
Spre deosebire de Mircea Gheorghe, atașat în eseurile sale mai ales literaturii, Emil Belu comentează fenomene sociale și culturale mai largi, mai generale. Îl ajută și experiența sa existențială, dobîndită în țară în diverse nedii, apoi ca emigrant, trăitor de diferite situații pilduitoare, pe

EMINESCU, EPISTOLAR

ADRIAN G. ROMILA

De la debutul în volum din 1982, Dan C. Mihăilescu nu s-a mai oprit într-o carte în mod special asupra lui Mihai Eminescu. Mulțimea de apariții ulterioare ale efervescentului eseist l-au arătat mai degrabă preocupat de interbelicul românesc și de „zimții” politico-biografici ai spațiului literar contemporan. Nu o dată a apărut cu pertință, în scris sau per os, relevanța hermeneutică a cunoașterii faptului „de viață”, estetica fascinantă a fragmentului și interesul pentru marginal. Revenind recent la clasicul poeziei naționale, autorul **Literaturii române în postceaușism** nu s-a dezmințit. **Despre omul din scrisori Mihai Eminescu** (Humanitas, 2009) nu e un studiu doct, o sobră analiză de imaginar în genul galileilor „omul grec” sau „omul egiptean”, ori o acribioasă investigație menită să reveleze surprize istorico-literare. Volumul reprezintă un eseu sclipitor, pe cât de voit neacademic, pe atât de fermecător în exuberanța stilistică atât de cunoscută a autorului. El e dedicat îndeosebi celor aproape o sută de scrisori inedite schimbate între Veronica Micle și Eminescu, publicate în 2000, la Polirom, de Christina-Zarifopol Ilias, dar observațiile sunt extinse pentru întreaga corespondență eminesciană.

„Omul din scrisori” nu iese deloc bine desenat din abordarea autorului, așa cum ne-am așteptat. Nu avem, adică, răspunsuri definitive, portretul unui Eminescu epistolar final, ci conjecturi făcute abil și din plăcere. Asta nu din cauza tratării eseistice lejere (eseul lui Dan C. Mihăilescu e foarte bine argumentat), ci pentru simplul fapt că în orice „om” există o ființă schizoidă, sfâșiată între viața domestic-diurnă și cea „din plicuri”. Așadar, una greu de conturat. Asemănată cu o „*intrare dinspre grădina*”, abordarea epistolară a unui eu auctorial poate fi, însă, mai credibilă decât cea diaristică sau memorialistică, asemănată, la rândul lor, cu intrarea ilicită pe scara de serviciu, respectiv, cu cea oficială, prin față. Dacă în jurnal oglindirea eu-lui e crudă, nudă, narcisică, iar în memorialistică e travestită (tot narcisic) în costumul de public, în scrisori ea falsifică nuanțând pentru altul, fără malformații exagerate. Față de alte texte, „omul din scrisori”, susține autorul, e obligat să se plieze strategic pe destinatar, de aici varietatea de forme și dificultatea unui desen fixat. „*Unul este Eminescu în scrisorile către Maiorescu și Iacob Negruzzi, cu totul altul – alții! – în corespondența cu Veronica Micle, după cum într-un fel (sumbru) se îmbracă în epistolele către familie și mult altfel (antipodic) atunci când le scrie lui Caragiale și Ronetti Roman...*” Și atunci, avem, într-adevăr, în scrisorile sale, un alt Eminescu decât cel pe care-l știm? Ies la iveală detalii de alcov sau de fișă medicală? De unde necesitatea unei asemenea investigații? Dan C. Mihăilescu răspunde enunțându-și intenția: pentru a exersa, în cazul lui Eminescu, „*sublimul pe pământ*”. Pentru post-modernii pe care nu-i mai mișcă niciun cuvânt mare, mitul trebuie reîncărcat de umanitate, zeul trebuie re-umplut de ființă, imponderabilul trebuie să primească greutate. Copleșit de etichete bombastice și goale, chipul lui Eminescu trebuie readus în dimensiunile umanității, tocmai pentru a-l reda viu unei posterități saturate de mitizări și atente la coterie. „*Această superbă, uriașă baie de frivolitate, această postulare cvasitotalitară a erosului în cele mai naturale ipostaze ale sale,*

*după sutele de mii de pagini dedicate anti-firescului eminescian, axate aproape exclusiv pe metafizică, folclor, științe economice și politice, Schopenhauer, Kant și Hegel, pe Nirvana, cosmologie, alchimie, istorie națională, mitologie, geopolitică etc. – pe orice, numai pe rănile și nebunia omului nu –, această baie domestică de carnalitate are valoarea purificatoare a unei scufundări lustrale (s.a.)”. Încercând „*frumusețea celor jenante*” și intrarea „în miezul omului”, Dan C. Mihăilescu decupează din cele 93 de scrisori un Eminescu perfect legitimat prin umanitatea sa, cu toate ponderabilele ei greu de înghițit după atâta metafizică pe spatele prestațiilor poetice și intime.*

Perioada la care face referire autorul **Perspectivelor eminesciene** e delimitată, la un capăt, de venirea lui Eminescu la București, la redacția **Timpului** (octombrie 1877), iar la celălalt, de „*eliberarea*” conjugală a Veronicăi Micle (Ștefan Micle moare în august 1879) și de interminabilele împăcări și despărțiri consumate pe fondul escapadelor bucureștene ale văduvei Micle. Tot acest amalgam de „*reciprocități întru chinuri și extaze*” se reflectă în corespondența celor doi printr-un schimb de alinturi comice, imputări dure, declarații reci și fierbinți, destul de specifice pasionalului sfârșit de veac XIX, colorat în toate sectoarele vieții printr-o retorică de vodevil. Nu lipsesc nici aici, desigur, conștiința damnării, lamentoul existențial și iubirea rănită. Dan C. Mihăilescu operează, însă, cu un cadru hermeneutic inedit. El citește scrisorile (și relația dintre cei doi) cu ochii caragialești din **O noapte furtunoasă** și **D-ale carnavalului**, acceptând, deopotrivă, atât natura profund pasională a cunoscutelor personaje din piese, cât și pe cea pur firească a cuplului eminescian. Conform extraselor din scrisori,

Eminescu poate fi, pe rând, când Crăcănel, când Chiriac („*Aceasta e să împarți soarta rea în care trăiesc eu, să fii a mea oricum aș trăi și oriunde*” e vecină cu „*o mai iert acum, dar dacă s-o mai întâmplă încă o dată... hotărât mă însor*” și cu „*vezi dumneata șpanga asta?*”), așa cum Veronica nu e nici ea „*departe de tristețile Vetei și de patima «sinucigașă» a lui Chiriac*” („*îți declar acum că m-am hotărât să mor materialmente, după cum am murit sufletește, căci lumea a devenit un secriu mare și pustiu pentru mine*” se învecinează cu „*Ce! Ce-o să mi se-ntâmple? Să-mi arză chereștigiria? Arză sănătoasă! Nu m-a făcut ea pe mine! Este asiguripită... Atâta pagubă*”). Înflăcărarea și dezamăgirea, cearta și împăcarea fac ca să apară la intervale foarte scurte de timp și rizibilele „*momoțel*”, „*moți*”, „*popoțică*”, „*Poțoțoni*”, dar și grotesurile „*Satyrul cel mai scârbos*”, „*putoarea grecească de capră*”, „*escrocul mizerabil*”, „*musiu în chestie*” (toate aplicabile amicului Caragiale) ori sobre ca „*un om ca mine, care într-adevăr nici a crezut ceva, nici a iubit ceva, nici a dorit măcar ceva pe pământ*”. Toate aceste explozive și apoi deferente oscilații retorice țin, e-adevăr, de patosul vieții într-o epocă romantică plină de „*nopti furtunoase*” și de „*carnavaluri*”, dar și de firea oscilantă a celor doi protagoniști, prinși între gura lumii, neputințele proprii și distanțele de tot felul.

Tușa principală a portretului epistolar eminescian într-un sfârșit, disimularea. Dan C. Mihăilescu subliniază capacitatea marelui poet de a se conforma stilistic statutului destinatarului și obiectivelor vizate, astfel încât să recunoaștem câte un Eminescu pentru fiecare partener de corespondență. Lucrul acesta e în măsură să dovedească nu neapărat un „*boem prefăcut*”, în căutarea avantajelor materiale sau afective (de la familie, de la iubite, de la Maiorescu, Negruzzi, Creangă, Slavici, Caragiale sau Chibici Revneanu), ci, susține autorul, „*un meseriaș atent [...], un bun administrator al propriului destin și mai deloc o figură atinsă de pitorescul experimentării diverselor ipostaze captatorii*”. Verdictul autorului e, de data aceasta, stabilit: „*Avem prin urmare, la o repede ochire, un eu caligrafic (s.a.) în scrisorile către Maiorescu (adică armonios, impecabil în demonstrații, îmbibat bibliografic, cu o maturitate accentuată responsabil), unul supus-administrativ, când vine vorba de familie, eul auctorial care corespundează cu Negruzzi, eul polemic, în situații de conflict profesional, iar la antipod eul ludico-erotic, savuros ca o pastişă ghidușă după romanele de amor ale vremii*”. Unui redactor de gazetă germană îi scrie aulic de Schopenhauer și de Hegel; lui Maiorescu, ca un student unui venerabil magistru cu mari așteptări; unei Venere îi vorbește lingușitor-politicos cu „*domnișoară*” și „*dumnevoastră*”; lui Caragiale și Ronetti Roman le face observații argotice pentru tăceri îndelungate; în cazul Veronicăi, după cum deja știm, îi scrie pe toate registrele, la un loc. Câți destinatari, atâția Eminescu, un eu epistolar cât o epocă.

Eseul lui Dan C. Mihăilescu confirmă reacționarismul său istorico-literar. Nu are stofă de erudit, cum însuși o mărturisește, dar are, în schimb, cu prisosință, talent de fin analist al firii literare, dinspre marginaliile ei.

«

Festivalul ZILE ȘI NOPTI DE LITERATURĂ

Uniunea Scriitorilor din România organizează, în perioada 11-16 iunie 2009, a opta ediție a Festivalului Internațional „**Zile și Nopti de Literatură**”, care va avea loc la Neptun și Mangalia. Evenimentul reunește șazeci de participanți din țară și de peste hotare (din Belgia, Chile, Franța, Germania, Israel, Japonia, Marea Britanie, Polonia, Portugalia, Rusia, Serbia, Slovenia, S.U.A., Ungaria), acoperind întreaga arie de manifestare a culturii scrise: scriitori, traducători,

editori, critici și redactori de presă literară. Sesiunile de lecturi vor oferi poezilor și prozatorilor posibilitatea să citească din creațiile lor. Colocviul invită la o dezbatere privind **Literatura și politicul – cât respectăm, cât criticăm**. Opinia cea mai răspândită este că scriitorul este un opozant prin însăși natura artei sale, altfel spus, un cenzor moral al societății. Ultima zi este dedicată Ceremoniei de decernare a premiilor: Marele Premiu OVIDIUS, unei personalități

literare de notorietate, acordat de Ministerul Culturii și Cultelor (în valoare de 10.000 euro); Premiul Festivalului, pentru un tânăr scriitor, acordat de Primăria Municipiului Mangalia (în valoare de 5.000 euro).

Partenerii tradiționali sunt și anul acesta Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național, Institutul Cultural Român, Primăria Municipiului Mangalia și Institutul Polonez.USR a mai încheiat parteneriate și cu Editura Curtea Veche și Editura Paralela

45, bucurându-se, de asemenea, de sprijinul Directoratului General al Cărții și Bibliotecilor – Ministerul Culturii din Portugalia. Toți partenerii sunt și co-organizatori ai ediției 2009.

Parteneri media: „**România literară**”, „**Ramuri**”, „**Noua Literatură**” și Agenția Cook Communications. Alături de Uniunea Scriitorilor, se regăsesc și anul acesta Hotel President (Mangalia) și Hotel Cocor (Neptun).

«

NOCTURNE

Foc de tabără la Valea Dracului

STELIAN TĂBĂRAȘ

teamă, despre anii lui lungi și grei din lagărul de la Târgu-Jiu, din închisorile de la Sighet, Galați și București, de domiciliul forțat în Bărăgan; povestea despre Iuliu Maniu, fiind unul dintre puținii care știau și data decesului acestuia, despre comportamentul mai mult sau mai puțin demn al unor confrăți de suferință, despre încercarea, atunci, în 1945, de a fugi în străinătate, a unui adevărat guvern pentru exil și de arestarea acestuia printr-o trădare la Tămădău.

Cunoștința întemeiată în vacanța la Bran avea să se transforme la București într-o adevărată prietenie – ne-am vizitat de câteva ori, vorbeam la telefon. Carandino, cărunț, tuns scurt, umbla cu un uriaș manuscris sub braț – a nu știu câta copie după alte copii, cum se obți-

neau atunci la primitivele (și supravegheatele) mașini de scris. (Cei tineri chiar nu-și pot închipui ce înseamnă să mergi anual cu mașina de scris la miliție, pentru înregistrarea ei, completând formulare și scriind texte stas, pentru a putea fi observate mai ușor particularitățile și eventualele modificări. O coadă nesfârșită de intelectuali „cu copii în brațe!”, cu mașinile de scris.) Era ceea ce se cheamă „un manuscris circulând ca samizdat” – memoriile de după 1944, publicate pentru prima dată în volum la editura „Dreptatea” din New York, sub titlul „Zile de istorie”.

Carandino ne-a dăruit primul volum din memoriile sale („Noaptea și zilele negre”), o carte fascinantă despre copilăria și adolescența lui pe malurile Du-

nării, la Brăila, despre studiile lui strălucite, despre primele iubiri. Atunci se forma cel ce mai târziu avea să ajungă cronicarul teatral de temut, atunci se forma viitorul om politic țărănist. „Nu vă las și volumul apărut la «Dreptatea», ca să nu vă expun”. Nu peste mult timp, am auzit însă citate din acest volum la Europa Liberă, unde reușise să-l trimită. Procesul politic îi distrusese familia – soția fusese obligată să divorțeze ca să poată supraviețui; cât despre copii, el însuși nu vorbea despre asta, dar în „Amintirile unui cafegiu”, de Gheorghe Florescu, am citit că ar fi avut un plecat din țară, înstrăinat cu totul de România. De aici, nostalgia lui, înduioșarea până la lacrimi la vederea copiilor, de aici veșnica lui căutare de prieteni și convivi.

În ajunul întoarcerii de la Bran, am hotărât să facem foc de tabără pentru mari și mici; cu greu am găsit un loc potrivit – undeva pe Valea Dracului, numită astfel din cauza nesuferitei muște galbene, prăsite în depozitele de bălegar ale fostelor grajduri regale. În plin comunism, știută fiind aversiunea cenzurii față de orice sugestie religioasă, locul fusese rebotezat „Valea Dragostei” (sic!). Am încropit focul, spre bucuria copiilor, spre meditația întristată a adulților. Eram mulți în jurul lui atunci; dintre ei, azi am rămas doar familia mea și familia de muzicieni Carmen și Petru Stoianov.

În 2006, am mai citit un articol al Ioanei Diaconescu despre Nicolae Carandino în arhivele CNSAS. Am mai citit și un scurt și mai vechi interviu – nu știu dacă nu era publicat postum – în revista „Memoria”, al cărui titlu („Adevărul trebuie spus cu toate riscurile”) mi l-a adus înaintea ochilor pe „bunicul copiilor”. În rest, tăcere.

Pe vremuri, focul se păstra învelit în cenușă („focul e-nvelit pe vatră/ iar opaițele-au murit”). Dar eu mai păstrez și acum învelit în amintiri focul de la Valea Dracului ...

TV PLANET

Farmecul desuet al Eurovisionului

ANA-MARIA NISTOR

departe. Cei mai mulți dintre privitori îl consideră expirat și, cu toate acestea, se uită la spectacol, ridicând ratingurile televiziunilor publice. TVR, de pildă, s-a lăudat două zile, pe toate canalele sale, că a fost lider de piață pe segmentul orar respectiv, lucru care m-a înduioșat, căci știu la fel de bine ca și producătorii de la postul național că, până la următorul meci de fotbal, nu mai vedem așa ceva.

Relativ la noul sistem de vot, nu întrebați, nu vă mirați cât e de sucit și consolați-vă: personal, n-am înțeles mare lucru, nici măcar după o ascultare atentă a discursului prezentatorilor, plus o documentare de pe site-ul oficial al Eurovisionului. Sunt tentată să vă zic: bucurați-vă de spectacolul din finală, pentru că rușii vor încerca să demonstreze și de data asta că știu să facă show-uri grandioase, imperiale. Și țineți-i pumnii Elenei Gheorghe și României, că așa se face, fără să vă

gândiți prea mult la ce avantaje ne-ar aduce un loc pe podium. (Asta dacă ajungem acolo, căci gurile rele șușotesc și în 2009, la fel ca în anii '70, '80, '90, că totul ține de loteria politică. Totuși, hai România!) Dar cum la ora când citiți aceste rânduri finala de pe 16 mai tocmai s-a consumat, luați cele de mai sus drept o manifestare antè-post-factum de patriotism național.

Acuș, la final, mă tot întreb ce ține în viață de atâta amar de vreme concursul? Muzicile, în marea lor majoritate, par texte de azi scrise în latină, competiția seamănă cu o expediție arheologică prin ritmurile diferitelor țări, spectacolul – oricât de cool – va avea mereu ceva din maniera prăfuită a divertismentului de la televiziunile de origine. În plus, lumea strămbă din nas, judecă, zâmbește ironic și consideră Eurovisionul o distracție pentru mătuși ușor trecute, pudrate discret, cu vorba domoală, care au multe amintiri din vilegiaturi și le povestesc joia, când au zi de bridge. Fie și așa, publicul are întotdeauna dreptate (aici includ și specialiștii care critică vehement): să renunțăm la Eurovision. Sunt prima care sprijin noul, schimbarea, negarea; cu o condiție însă: să pui ceva în loc. Din nefericire, din 1957 nu există nicio alternativă, serioasă sau nu, coerentă sau întâmplătoare. Ba, mai mult, din 2003 există Eurovision junior, iar de la anul se vrea o variantă creată special pentru Asia. Așa că Eurovisionul își urmează drumul mai departe, prin „după-amiezi ploioase/ Și de nostalgice obsesii/ Când stai cu storurile trase/ Și-aștepti să vic ora mesii”.

Presa ne anunță că la 1 iunie 2009 se redeschide și pentru publicul larg Castelul Bran. S-a discutat mult în ultimul timp despre înstrăinarea lui și mai ales despre valoarea lui în bani. Niciodată suficient de mare, niciodată multumind pe toată lumea.

La valoarea lui patrimonială s-au adăugat, însă, în timp și alte valori. Aici a fost adusă într-o cutie cu ferecătură de argint și aur inima reginei Maria, după ce regina fusese nevoită să cedeze castelul de la Balcic, o dată cu tot Cadrilaterul. Acolo, la Balcic, fusese sudul României, cu nisipurile lui de aur, cu amestecul de populații anume păstrat (români, turci, bulgari, tătari, greci...), cu obiceiuri specific balcanice (bragerii, iaurgerii, prăvălii cu cafea și dulcețuri...). Aici fusese locul preferat al pietorilor români, care au reținut în pânzele lor lumina fără seamăn, orizonturile largi, cu bărci pescărești și negustori cu cobilițe întocmai ca în Oltenia.

Dar, să revin la Bran. Aici s-au adăugat cercuri de cultură ca la arbori, cu vizitatori celebri, cu case de odihnă ale uniunilor de creație, cu folosirea Castelului drept locație pentru unele filme românești, în special, cele turnate după „Castelul din Carpați”, de Jules Verne.

În vara lui 1986, dintr-o firească și până la urmă întemeiată teamă de radiațiile de Cernobâl, nu ne-am mai dus, ca de obicei, la mare (se spunea că nisipul ar fi nociv, chiar și apa mării), ci la Bran. Ne-am cazat, „cu câțel și purcel”, într-o vilă unde scriitori, artiști plastici, actori, compozitori conviețuiau o vreme și, astfel, aveau prilejul să se cunoască mai bine. Îndeosebi copiii, deschiși și fără orgolii, se jucau împreună; adulții, plini de „probleme serioase de creație”, discutau separat.

Acolo ne-am petrecut câteva săptămâni cu Nicolae Carandino, căruia cei mici îi ziceau „bunicul copiilor”, fiindcă avea grijă să poarte întotdeauna în buzunare biscuiți și acadele, pe care le împărțea ca la veverițe. (Era un Rac iubitor de copii, născut pe 19 iulie 1905 – soarta a decis să moară în aceeași lună a anului 1996.) Vorbea deschis, fără

Ca un fel de romanță pe versuri de Topârceanu, șlagărul face parte din vocabularul nostalgicilor. Într-o lume de hituri și remixuri, vorbe precum „melodie”, „cântec”, „piesă” au devenit arhaisme cu parfum de dantelă veche. Concursul care le promovează, așijderea. Oricine se uită la Eurovision știe dinainte că, oricât de trendy ar dori să fie o trupă sau un solist, există o manieră anume care face o bucată muzicală să intre sub umbrela acestei competiții. Compozitorii, indiferent de țară sau gen, atunci când scriu pentru Eurovision, se întrec parcă să intre într-o schemă care făcea succes sigur în secolul trecut. Piese seamănă între ele, lente ori ritmate, cântate solo sau de un band. Și nu știu cum, fiecare melodie în parte, scoasă din acel context, are personalitate, așezată însă în rând cu celelalte, devine soră geamănă cu cea precedentă și cu cea următoare. Excepție nu mi se pare că face nici România cu a sa „Balkan girls”, așa că, dacă e să vrea cineva în finală să ne dea celebrele 12 puncte, va trebui să nu încurce numărul piesei cu țara și trupa.

În ceea ce privește câștigătorii atâtor zeci de ani, istoria cu a sa mișcare ironică ne-a demonstrat că aceștia au fost detronați cu brio de melodii care în concurs ocupaseră un loc de la coada clasamentului. Totuși, pe Planeta Eurovision regulile sunt bătute în cuie, de neclintit, mai ceva ca legile constituției engleze. Juriile, alese după neștiute criterii, alături de publicul subiectiv sau de conjunctură votează la fel, concurenții se bucură sau sunt dezamăgiți, după caz și rezultate, anual arc loc un mic scandal privind preselecțiile, sistemul de notare și, uite-așa, Eurovisionul merge mai

COMICĂRII DIN CICLUL ALE TINERETII VALURI..

● Sărăcuță rău în idei, cam amatoristică și suav retușată coregrafia și, în general, partea de show a prestației Elenei Gheorghe pe scena Eurovisionului moscovit. Sigur, concursul este, în primul rând, unul de compoziție, nu de interpretare, dar, orișicât... Pe chestia asta au mai luat o leapșă usturătoare și francezii, care au fost convinși că simpla apariție la microfon a Patriciei Kaas va fi suficientă pentru ca toată lumea să cadă pe spate. N-a căzut, deși solista galică are o cotă frumușică la *box office*-ul continental. În altă ordine de idei, spectacolul în ansamblu a fost excelent, iar Norvegia a făcut vid în jur și în juriu: numi aduc aminte să se fi înregistrat în vreo ediție anterioară a Eurovisionului o victorie atât de autoritară.

● Într-un articol intitulat *Aducere-aminte din Adevărul* de joi, 14 mai a.c., Stelian Tănase ia nițeluș la rost Biserica Română pentru anume păcate, noi și vechi, comise de slujitorii ei cu gândul au cu fața (mai mult cu aceasta din urmă). Între lu-

crurile neortodoxe pe care autorul le reproșează instituției așezate de majoritatea sondajelor în *pole position* la capitolul „încredere” a populației din România se numără excesiva sa apropiere de zona etatist-politică și împrejurarea că această cîrdășie – termenul îi aparține lui Stelian T. – i-a cam ajutat pe ecleziaști să dobândească un statut aparte în societate, inclusiv în direcția strâmbă a relațiilor lor cu legea și justiția laică (raporturile cu aia divină sunt altă gâscă...). Toate bune și frumoase până când domnul Tănase găsește de cuviință să-și înobileze articolul cu o referință culturală, că doar suntem niște intelectuali, ce pietate noastră! Zice dom’ Stelică: „România nu a avut un caz Dreyfus care să ducă la separarea Bisericii de Stat”. Hopa!... Ce vrea să spună poetul în aceste versuri? Dacă insinuează cumva că celebrul caz al ofițerului francez Alfred Dreyfus, acuzat, în 1894, de spionaj în favoarea Germaniei și condamnat pentru trădare de țară nu fiindcă ar fi fost vinovat, ci pentru că era puțin evreu, ar fi avut vreo legătură cu „separarea Bisericii de Stat” (din citat așa rezultă...), atunci e bine să știe că suferă de proastă „*aducere aminte*” (vezi titlul articolului). Cazul avea legătură cu justiția franceză a vre-

mii, cu antisemitismul cronic care făcea ravagii prin Europa Occidentală a sfârșitului de secol XIX sau cu orice vrea mușchii domnului Stelian Tănase, nu însă cu altarul și cu statul de drepti sau pe loc repaus. Dacă nu mă crede, poate recurge cu succes la depoziția în materie a unui coleg de breaslă, scriitor și el, săracu’: unu’, Emile Zola, autorul incendiarului *J'accuse!* publicat pe prima pagină a ziarului *L'Aurore* din 13 ianuarie 1899. Aș putea să-i mai ofer domnului Stelian Tănase câteva detalii despre povestea asta, dar mă opresc fiindcă și-așa am lungit-o prea mult și e păcat de Dumnezeu să irosească atâta spațiu pentru a acoperi golurile din cultura istorică a cetățeanului în cauză. ● Doamna Monica Ridzi, ministrul Tineretului și Sportului, a lansat o campanie care dispune de toate calitățile, mai puțin corectitudinea gramaticală a titlului: *De 2 ori european*. Înțeleg ideea, dar și doamna ministru ar trebui să priceapă faptul că 2 este o cifră care se pronunță întotdeauna „doi” și nu-și schimbă forma nici cu ordin de la Parchet sau D.N.A. Sper că s-a înțeles din prima, fiindcă n-am de gând s-o repet de 2 (doi) ori... ● Alex Leo Șerban (sau a.l.ș., cum îi place să-și semneze producțiile jurnalistice) povestește în *Dilema veche* cum a fost el acostat de o fătucă sexy-chic

care ardea de dorința de a-i imortaliza chipul și asemănarea pe un site de street-fashion. Cum în dimineața cu pricina domnul a.l.ș. nu-și făcuse freza, a declinat, pare-se, propunerea care l-a marcat intelectual, intramisionând în naturelul său simțitor fiorii unei interogații sfâșietoare: ce s-ar fi întâmplat dacă mai era și pieptănat?! Se sparie gândul, vorba cronicarului... O blândă sugestie: oare, genul de probleme care îl torturează pe a.l.ș. nu și-ar găsi mai curând locul pe site-ul său personal decât în paginile *Dilemei vechi*? Din câte-mi aduc aminte, în urmă cu niște ani, domnul Leo a mai postat pe site-ul respectiv niscaiva comicării private din ciclul ale tinereții valuri... ● Traian Băsescu nu e nici pe departe idolul meu politic, dar este, totuși, Președintele României, astfel încât devin profund nervos cu nervii când aud tot soiul de gaze-tărași analfabeți apelându-l familiar cu Băselu, Trăienică, matrozul și altele *ejusdem farinae*. Aceeași greață îmi provocau la vremea lor și penibilele „nea Nelu” (Ion Iliescu), „Milică” (Emil Constantinescu) etc. Băieții de serviciu ai jurnalisticii mioritice își fac iluzii deșarte imaginându-și că bătutul pe burtă cu mai-marii zilei ține loc de competență, gramatică și bună-cuviință. Nu ține... (Critias)

Fluierând a pagubă la spartul târgului

Cu trei etape înaintea finalului de sezon, campionatul din țara noastră tristă, plină de humor intră în zodia probabilisticii colorat-deșănțate, aritmetica fotbalistică luând și mai viguros locul fotbalului propriu-zis care, oricum, în ultimul timp nu ne-a prea răsfatat. Da, dar vorba lui Creangă: nici așa sărac în satisfacții ca anul ăsta, ca anul trecut și de când îl știm parcă niciodată n-a fost. Las, prin umare, altora mai competenți într-ale calculelor bucuria de a se juca în fațel de-a punctele și de-a dacă și cu parcă, posesori de barcă sau de iahturi dichisite, precum George Copos și-a lui ceată, și o să vă reamintesc, dragi copii, acum, la spartul târgului, minunata poveste a uneia dintre cele mai oropsite ediții a întrecerii interne din câte mi se zbenguie amățită prin memorie.

Să începem de la vârf fiindcă așa ne învață pe noi înțelepciunea milenar-ihnologică a neamului românesc, respectiv, că peștele de la cap prinde să exhale arome pestilențiale.

Tonul prăbușirii valorice a Ligii I l-au dat echipele care în campionatul precedent și-au mișcat cu talent fizicul trufaș pe stadioane: CFR Cluj, campioana *en titre*, și Steaua – vicea, cum ar veni. Feroviarul din Gruia au fost rareori egalii lor înșile în ipostaza italiană din Champions League, ceea ce mă face să cred că superba lor evoluție de pe Olimpico din Roma a aparținut categoriei de întâmplări fericite care, din joi în Paștele Cailor, picnesc în moalele capului câte o grupare ce se trezește logodită subit cu acea formă inefabilă a hazardului numită îndeobște noroc chior. Pentru că tot de cecitatea Fortunei ține și prinderea unei zile de grație în care ție îți iese tot, iar adversarului doar ochii și sufletul. În campionat, CFR s-a comportat ca o echipă de pluton fără aspirații la

insigna de subunitate frunțasă pe companie (despre regiment sau divizie nici nu poate fi vorba!). Împrejurarea că, inclusiv în atare condiții, deținătoarea titlului aspiră acum cu argumente la un loc pe podiumul clasamentului vorbește edificator despre nivelul mediu al competiției autohtone.

Mai gravă și mai dramatică îmi pare de-gringolada în care s-a scaldat cel mai titrat *team* din istoria fotbalului românesc, Steaua. Păstorită oieresc-haiducește de Gigi Becali și profund dependentă de capriciile și isteriile patronului, echipa militară a jucat, pur și simplu, prost din prima etapă și până în zilele babei și nopțile vegherii. O politică a transferurilor falimentară s-a conjugat contraproductiv cu lipsa de anvergură, ca antrenor, a lui Marius Lăcătuș și cu fragilitatea valorică a lotului anemiât până la sufocare de plecarea lui Mirel Rădoi în țările calde. Nici cei mai înfocați suporteri ai roș-albaștrilor nu pot contabiliza două-trei meciuri acolo, în care Steaua să fi făcut să înflorească liliacul în Ghencea și în cartierele limitrofe. Doar câteva palide tresăriri de orgoliu; în rest, un fotbal obosit, mohorât, cu toate luminile stinse, jucat de niște simulanți fără har.

La fel de jalnic s-a prezentat Dinamo pe care doar impotența multilateral dezvoltată a celorlalte competitori a plasat-o și a menținut-o pe primul loc al clasamentului cu șanse de a cuceri cel mai nemeritat titlu din palmaresul istoric al clubului. Paradoxul face ca dinamoviștii să doarmă-n cizme și să provoace suporteriilor fracturi de maxilar de-atâta căscat în anul când prin curtea clubului s-a acuiet cel mai mare număr pe metru pătrat de fotbaliști valoroși din ultimii ani. Ianis Zicu, Florin Bratu, Adrian Cristea, Bogdan Lobonț, Gabriel Tamaș, Guzman N'Doe, Ionel

Dănciulescu, Marius Nicolae, Cristian Pulhac nu numai, sunt, luați individual, jucători pe care și i-ar dori orice antrenor. Din păcate, împreună nu spun nimic, sunt muți ca o lebădă și la fel de nevinovați și de ineficienți ca ea: ies pe gazon doar așa, de frunza frâsinelului și usucă iarba pe care calcă în dorul lelii, încasând salarii nerușinate ca să facă figurație în regim de primadone scârbite de viață și sassistite de vicisitudinile profesiei. Elevii și studenții scoși la muncă voluntară pe vremea lui Ceaușescu erau niște entuziaști frenetici când prestau pe ogoarele patriei în raport cu posesorii de spleen și de greață metafizică echipați ilicit în alb-roșu. Nici măcar Borcea și Turcu nu cred c-ar putea însăila un răspuns cât de cât inteligibil la întrebarea ce-au a face acești băieți triști cu ștampila primăriei și cu Liga Campionilor...

Dar, hai să fim sinceri și realiști: nici Unirea Urziceni n-are fason de Europa, oricât de constantă, stimabilă sau chiar de admirabilă a fost formația lui Dan Petrescu preț de 32 de etape. Aprecieți cu toții modestia cuviincioasă sâr-guință, dăruirea și disciplina în joc a ialomițenilor și, ca o revanșă față de aroganța găunoasă a granzilor de mucava, i-am dorj campioni. Numai că marile cluburi de pe continent sunt imune la farmecele desuete ale pitorescului gratuit și total nesentimentale, iar când prind pe tarlaua lor câte o echipă de desculți o calcă în creampoane fără jenă intelectuală și fără milă creștinească. În galantarul soccerului intern, Unirea Urziceni poate figura liniștită în chip de campioană de uz privat, *bonne pour l'Orient*. Ca produs de export însă... (G.N.)